

*Załącznik do Uchwały Nr VI/39/2011
Rady Miejskiej Gminy Stęszew
z dnia 29 marca 2011r
w sprawie przyjęcia Gminnego programu
opieki nad zabytkami dla Gminy Stęszew
na lata 2011 – 2014.*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY STĘSZEW
NA LATA 2011 – 2014**

WRZESIEŃ 2010 R.

Spis treści:

1.	Wstęp.	5
1.1.	Postanowienia ogólne.	5
1.2.	Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	5
1.3.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	6
2.	Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego.	8
2.1.	Zakres opieki nad zabytkami sprawowanej na obszarze gminy, określony przez opracowania odnoszące się do Wielkopolski.	8
2.1.1.	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.	8
2.1.2.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.	9
2.1.3.	Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011.	12
2.1.4.	Inne dokumenty o zasięgu wojewódzkim dotyczące problematyki związanej z dziedzictwem kulturowym (opracowanie szlaków turystycznych itp.) oraz pozostałe uwarunkowania zewnętrzne.	13
2.1.5.	Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2008 – 2011.	13
3.	Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Stęszew.	14
3.1.	Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla Gminy Stęszew (wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków).	14
3.2.	Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych – gminna ewidencja zabytków (w jej skład wchodzi także obiekty wpisane do rejestru zabytków).	16
3.3.	Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie Gminy Stęszew.	31
3.4.	Krajobraz kulturowy.	32
3.5.	Zabytki archeologiczne.	33
3.5.1.	Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.	33
3.5.2.	Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.	34
3.5.3.	Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych.	34
4.	Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zabytkami dziedzictwa kulturowego na obszarze Gminy Stęszew.	36
4.1.	Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Gminy Stęszew.	36
4.2.	Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego.	38
4.2.1.	Stan zachowania zabytków nieruchomych.	38
4.2.2.	Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków będących własnością Gminy Stęszew.	41
4.2.3.	Stan zachowania zabytków ruchomych.	41
4.2.4.	Stan zachowania zabytków archeologicznych.	42

4.3.	Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.	45
4.4.	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.	45
4.5.	Uwarunkowania wynikające z „Planu rozwoju lokalnego Gminy Stęszew w latach 2007 – 2013”.	47
4.6.	Uwarunkowania wynikające z zasad ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.	49
5.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.	50
6.	Kierunki działań służące realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.	51
6.1.	Realizacja celu strategicznego polegająca na wdrożeniu koncepcji rewitalizacji historycznego założenia urbanistycznego Stęszewa prowadzona przez cały okres ważności niniejszego Programu.	51
6.2.	Gminna ewidencja zabytków.	51
6.2.1.	Działania – weryfikacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości oraz sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury.	51
6.2.2.	Działanie – sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.	52
6.3.	Promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego.	53
6.3.1.	Działanie – udostępnianie i promocja zabytków nieruchomości.	53
6.3.2.	Działanie – edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.	54
6.4.	Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie.	54
6.4.1.	Działanie – zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	54
7.	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (z zakresu: instrumentów prawnych, instrumentów finansowych, instrumentów społecznych oraz koordynacji i kontroli).	57
8.	Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.	59
9.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	60

1. Wstęp

1.1. Postanowienia ogólne

Ilekczoć w niniejszym programie mowa jest o:

1. Ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).
2. Gminie – rozumie się przez to gminę Stęszew.
3. Mieście – rozumie się przez to miasto Stęszew.
4. Programie – rozumie się przez to Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Stęszew na lata 2011 – 2014.
5. Konserwatorze – rozumie się przez to właściwego miejscowo konserwatora zabytków.
6. Studium – rozumie się przez to Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stęszew zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej Gminy Stęszew nr XXXIX/370/10 z dnia 28 września 2010r.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego w Gminie Stęszew. Środkiem do tego prowadzącym jest ustalenie w tym programie uwarunkowań dotyczących finansowania i organizacji działań opiekuńczych wobec środowiska kulturowego oraz działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. W planowanym okresie realizacji tego programu w latach 2011 – 2014 spodziewanym efektem będzie poprawa stanu technicznego istniejących na terenie Gminy Stęszew zabytków, ochrona i zapewnienie właściwego rozwoju zabytkowej przestrzeni urbanistycznej miasta, a także wykorzystanie istniejących dóbr kultury w celu stworzenia produktu turystycznego, jaki będzie można wykorzystać z powodzeniem dla rozwoju gminy oraz zwiększenia jej atrakcyjności gospodarczej oraz tworzenia nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami. Ważnym elementem tego programu jest także położenie nacisku na uwrażliwienie mieszkańców na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną środowiska kulturowego.

Zadania te wynikają z zapisów w art. 85 ust. 1, Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami) mówiących, że w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji. Ten zakres jest także właściwy dla programu sporządzonego w skali gminy.

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zostały przez Ustawodawcę określone w art. 87 ust. 2 w/w ustawy, a w szczególności program ma na celu:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W obecnym systemie prawnym wszelkie działania mające na celu ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami w Wielkopolsce, a w tym na terenie Gminy Stęszew, realizuje Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, kierując Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu. Dodatkowo w odniesieniu do terenu powiatu poznańskiego część kompetencji WWKZ na podstawie porozumienia między Wojewodą Wielkopolskim i Starostą Poznańskim z dnia 24 marca 2009 roku (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 85, poz. 1212) została przekazana Powiatowemu Konserwatorowi Zabytków, który działa od 1 marca 2010 roku.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawę prawną dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Stęszew stanowią:

1. Konstytucja R.P. z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r, Nr 78, poz. 483) - Zgodnie z art. 5: *Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego*. Rozumiejąc zabytki jako dobro narodowe, wspólne, natomiast art. 82 konstytucji mówi: *obowiązkiem obywatela (...) jest troska o dobro wspólne*.
2. Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1999 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) określający, że do zadań własnych gminy należy zaspakajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w szczególności m.in. w sprawach kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r, Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami):
  - a. Art. 87 ust. 1 stanowiący, że burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
  - b. Art. 87 ust. 3 stanowiący, że gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
  - c. Art. 87 ust. 4 stanowiący, że gminny program opieki nad zabytkami jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
  - d. Art. 87 ust. 5 stanowiący, że z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy; oraz akty prawne służące realizacji zadań określonych w niniejszym programie opieki nad zabytkami;
  - e. Art. 22 ust. 4, 5 i 6 nakładający na gminę obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków;

- f. Art. 71 ust. 1 i 2 zakładający sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu;
- g. Art. 81 ust. 1 i 2 dający prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, w trybie określonym przepisami odrębnymi, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków w wysokości do 100% nakładów koniecznych w wykonanie przez wnioskodawcę prac;

2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego.

2.1. Zakres opieki nad zabytkami sprawowanej na obszarze gminy, określony przez opracowania odnoszące się do Wielkopolski.

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 roku. Strategia ta określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia tej strategii stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co jej ustalenia mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Misja ta została zdefiniowana następująco:

- a. promocja posiadanych przez województwo uwarunkowań geograficznych, takich jak: położenie czy środowisko przyrodnicze oraz uwarunkowań kulturowych opartych o wielowiekową tradycję;
- b. ochrona dóbr kultury, w tym zabytków i ich efektywne wykorzystanie;
- c. stworzenie warunków dla wzrostu poziomu życia wszystkim mieszkańcom regionu;

W szczególności strategia ta definiuje działania mające na celu zwiększenie konkurencyjności gospodarki w stosunku do innych regionów Europy. Proponuje się tam unowocześnienie gospodarki lokalnej, a w tym zwiększenie udziału kultury, przez co również i zabytków. Wśród celów operacyjnych strategii zakłada się m.in. wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego, które w rozwoju Wielkopolski powinno pełnić następujące funkcje:

- a. czynnika integracji społecznej;
- b. instrumentu promocji regionu, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego;
- c. bazy dla turystyki i usług kulturalnych.

Realizacja tych funkcji powinna być realizowana poprzez inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturalnego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu i promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Spodziewane dla opieki nad zabytkami rezultaty tak ukierunkowanych działań w Gminie Stęszew to:

- a. osiągnięcie społecznej akceptacji i świadomości wagi spraw związanych z ochroną środowiska kulturowego;
- b. wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania (duża ilość mieszkańców spoza Gminy Stęszew budujących tu swoje domy);
- c. powstrzymanie degradacji istniejącej substancji zabytkowej;
- d. poprawa estetyki przestrzeni historycznej;
- e. szersze zaangażowanie sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego;
- f. wykorzystanie atrakcyjnego pod względem krajobrazowym i przyrodniczym otoczenia miasta dla jego rozwoju;
- g. promocja i rozwój produktu turystycznego;

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został przyjęty uchwałą nr XLII/628/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 roku i zmieniony uchwałą nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 roku.

W rozdziale Założenia ogólne, dokonano umiejscowienia tego dokumentu w systemie kształtowania ładu przestrzennego. „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest jednym z trzech dokumentów – obok Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r. i Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, które współdecydują o przyszłości regionu. Obok znaczenia politycznego, plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest dokumentem, który wypełnia pośredni poziom planistyczny między Koncepcją Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Jest to opracowanie wyrażające podstawowe priorytety planistyczne dla kształtowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski...” s. 14.

W rozdziale Kultura i dziedzictwo narodowe, podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Opiera się ona „... na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo” s. 120. Tożsamość regionalna „jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego. Wielkopolska jest regionem, który przez wiele stuleci zachowywał swoją odrębność polityczno – administracyjną, jego związki w znaczeniu historycznym jak i geograficznym, przekraczają obecne granice województwa.” s. 120. W dokumencie omówiono wielkość zachowanej substancji zabytkowej w regionie. „Na terenie województwa wielkopolskiego zewidencjonowano 70 694 stanowisk archeologicznych, a w ich obrębie 92 668 faktów osadniczych. Rozkład tych stanowisk jest bardzo nierównomierny. Największa ich koncentracja występuje na obszarze powiatów: poznańskiego, konińskiego, wągrowieckiego, szamotulskiego, kościańskiego, gnieźnieńskiego.” s. 121. „W ewidencji zabytków znajduje się 77 781 zabytków nieruchomych (...), z czego do rejestru Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisanych jest 6 220 zabytków nieruchomych. Dla potrzeb planu o charakterze regionalnym ograniczono się do wymienienia obiektów najwybitniejszych, charakterystycznych dla poszczególnych epok stylowych.” s. 122.

W ramach omówienia dziedzictwa kulturowego określono sposoby udostępniania zabytków oraz treści historycznych, których są ilustracją. „Szlaki kulturowe są jednym z

najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzania szlaków kulturowych, a tym samym do promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.” s. 127 W odniesieniu do Gminy Stęszew opisano szlak o nazwie: „Trasa Kórnicka to trasa turystyczna dla zmotoryzowanych, wyznaczona w 1998 r. na terenie województwa wielkopolskiego, finansowana ze środków UE (...) Prowadzi z Poznania poprzez Kórnik – park arboretum, Rogalin – pałac i galeria sztuki, Puszczykowo – Muzeum im. Arkadego Fiedlera „Pod Totemem”, Wielkopolski Park Narodowy – Muzeum Przyrodnicze w Jeziorach i Szreniawę – Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Rolno – Spożywczego.” s. 128

W rozdziale Problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, omówiono najpoważniejsze konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym. Wskazano, że „obszary o wyjątkowych walorach kulturowych powinny być uwolnione od tranzytowego ruchu komunikacyjnego. Analiza stanu zagospodarowania sieci osadniczej wykazała, że w wielu miastach drogi ponadlokalne przebiegają przez obszary objęte ochroną (...) Budowa obwodnic miejskich powinna być każdorazowo łączona z przebudową rynku, przywracającą mu historyczną funkcję lokalnego węzła życia społeczno – gospodarczego.” s. 131.

W rozdziale Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, stwierdzono: „zadbane i sukcesywnie rewaloryzowane środowisko kulturowe wzmacnia poczucie tożsamości z miejscem urodzenia, wpływa na podniesienie jakości ładu przestrzennego, przynosi wymierne korzyści gospodarcze poprzez uzyskiwanie dochodów z turystyki.

Najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego to:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej jakości przestrzeni,
- kształtowanie świadomości,
- upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.”

W odniesieniu do polityki ochrony dóbr kultury w „...Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, który operuje w zapisie graficznym skalami o znacznym stopniu ogólności, szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów. (...) Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. (...)
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego (...)

- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.” ss. 215-216.

W rozdziale Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych, wymieniono elementy, które jej podlegają, są nimi: „...rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, doliny rzeczne, dominanty przestrzenne wież kościołów i ratuszy, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. (...) Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej wraz z układami przestrzennymi i podziałami własnościowymi jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka, a więc przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych i parków kulturowych oraz w rejonach kulturotwórczych. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej jako obiektów rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy powinny się znaleźć w skansenach. (...) Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi, w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej. Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych, uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanym środowiskach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.” s. 217.

Z terenem gminy związane są także zagadnienia związane ze zmianami w obrębie dróg krajowych i wojewódzkich, w szczególności w związku z planowaną przebudową drogi ekspresowej S – 5 na odcinku Węzeł Głuchowo – Stęszew – Zamysłowo, s. 284 (tabela).

2.1.3. Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011.

17 grudnia 2007 roku uchwałą nr XVIII/243/07 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego przyjęto Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011. Do powstania tego dokumentu, podobnie jak w przypadku programów gminnych, samorząd województwa został zobowiązany ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z 2003 roku, z późn. zm.). Zadania samorządu województwa, jakkolwiek w sposób istotny różnią się od zadań jakie realizują samorządy gminne, z uwagi na podejmowaną opiekę nad tym samym dziedzictwem, powinny dążyć do odszukiwania wspólnych płaszczyzn działania. Niewątpliwie taką wspólną płaszczyzną będą te dobra dziedzictwa kulturowego, których wartość wykracza poza mikroregion gminy tworząc obraz dziedzictwa kulturowego Wielkopolski. Odszukiwanie tych elementów może pomóc samorządom gminnym, we współpracy z samorządem województwa, w prowadzeniu działań na rzecz ratowania najlepszych obiektów zabytkowych, ich szerszej promocji itp.

W Wielkopolskim wojewódzkim programie opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011, Gmina Stęszew zasadniczo nie jest uwidocznioma. Przyczyny tego stanu rzeczy należy szukać przede wszystkim w podstawowym charakterze omawianego dokumentu. Daleko idąca synteza

przedstawienia zagadnień związanych z opieką nad zabytkami w Wielkopolsce, pozwoliła wydobyć jedynie najcenniejsze zabytki naszego regionu. W gronie wyróżnionych znalazła się Wolsztyńska kolej wraz z parowozownią (Wolsztyn - Rakoniewice – Stęszew - Poznań), którą wymieniono w ramach omówienia Wielkopolskich szlaków dziedzictwa – szlaków dworców i kolei, (s. 61).

2.1.4. Inne dokumenty o zasięgu wojewódzkim dotyczące problematyki związanej z dziedzictwem kulturowym (opracowanie szlaków turystycznych itp.) oraz pozostałe uwarunkowania zewnętrzne.

Wielkopolski Park Narodowy, zajmujący część gminy został utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 1957r, a rozporządzenie Rady Ministrów z 1996 r. rozszerzyło jego powierzchnię i utworzyło wokół niego strefę ochronną – tzw. otulinę. W 2006 r. została opracowana „Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki i rekreacji Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego”

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 880) jest to teren objęty ochroną, wyróżniający się szczególnymi walorami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Działania na tym terenie podlegają przepisom w/w ustawy. Obszar ten jest udostępniany w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym. Zalesienie gminy sięga 18% jej powierzchni, co wpływa w pewnym zakresie na ograniczenia związane z jej rozwojem przestrzennym. Zmusza to do właściwego i zrównoważonego gospodarowania istniejącą przestrzenią gminy.

2.1.5. Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2008 – 2011.

Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2008 – 2011 został opracowany przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i zatwierdzony Uchwałą Rady Powiatu Poznańskiego Nr XX/151/III/2008 z dnia 25 czerwca 2008 roku.

W rozdziale „Szlaki turystyczne” poruszono zagadnienie włączenia zasobów kulturowych rozlokowanych w różnych miejscach powiatu poznańskiego w obręb inicjatyw upowszechniających wiedzę o naszym regionie. „...Głównymi zadaniami inicjowanych i istniejących szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, ochrona tradycyjnych zawodów), korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywnościowej oraz innych produktów miejscowych), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego...” (s. 33). Poruszając kwestię funkcjonowania infrastruktury turystycznej na terenie powiatu poznańskiego, wymieniono szlak turystyczny (kulturowy) przebiegających przez teren Gminy Stęszew (ss. 33 – 38). Rowerowy Pierścień Powiatu Poznańskiego jest trasą biegnącą dookoła miasta Poznania i przebiega przez Mosinę, Stęszew, okolice Tarnowa Podgórnego, Murowaną Goślinę, Kostrzyn i Kórnik.

W rozdziale „Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego” (ss. 38 – 43) m. in. poruszono kwestię wartości Wielkopolskiego Parku Narodowego w kontekście lokalnego środowiska kulturowego. Park założony w 1957 roku zajmuje część obszaru Gminy Stęszew. W ramach szeroko pojętej ochrony środowiska przyrodniczego i przyrodniczo – kulturowego poruszono również zagadnienie występowania pomników przyrody. W odniesieniu do obszaru Gminy Stęszew należy wymienić okazy zachowane na obszarach Wielkopolskiego Parku Narodowego.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

W latach 2003 – 2004 został opracowany przez Wojewódzkim Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu „Raport o stanie zabytków w Gminie Stęszew”. Zostały tam określone zasoby zabytków na terenie gminy oraz stan ich zachowania. Wykazano w tym opracowaniu także potrzeby związane z przeprowadzeniem niezbędnych prac remontowych i wykonaniem dokumentacji technicznej, konserwatorskiej oraz historycznej. Wytypowane zostały również obiekty, które należy objąć ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.

Będziewo

- zespół pałacowy i folwarczny:
- pałac, 1866, nr rej.: 1493/A z 27.11.1973
- budynek bramny, 2 poł. XIX, nr rej.: j.w.
- park, pocz. XIX, nr rej.: j.w.
- stróżówka, 1866, nr rej.: 2/A z 24.03.1999
- stajnia wyjazdowa, 1866, nr rej.: j.w.
- folwark, nr rej.: 3/A z 24.03.1999:
- 4 obory, chlewnie, 2 poł. XIX
- 2 stodoły, 2 poł. XIX
- kuźnia, 2 poł. XIX
- dom ogrodnika, 2 poł. XIX

Jeziorki

- kościół ewangelicki, ob. rzym.- kat. fil. p.w. św. Teresy, 1896-97, nr rej.: 2628/A z 24.09.1997
- park, XVIII/XIX, nr rej.: 1809/A z 20.08.1980

Łódź

- kościół p.w. św. Jadwigi, drewn., 1610, 1854, nr rej.: 2402/A z 21.12.1932
- dzwonnica, drewn., 1863, nr rej.: 1099/A z 29.04.1970

Modrze

- kościół par. p.w. św. Idziego, (1784), 1936, nr rej.: 750/Wlkp/A z 21.12.1932 i z 5.06.2009
- cmentarz kościelny, nr rej.: j.w.
- ogrodzenie z bramami, mur., nr rej.: j.w.
- zespół pałacowy, nr rej.: 1819/A z 5.02.1981:
- pałac, 2 poł. XIX, 1930
- park, 1 poł. XIX
- spichlerz, 1840

Sapowice

- zespół pałacowy, poł. XIX, nr rej.: 1786/A z 31.05.1979:
- pałac
- park

Skrzynki

- dwór, 2 poł. XIX, nr rej.: 2188/A z 29.05.1990

Stęszew

- historyczny układ urbanistyczny miasta, XIV- pocz. XX, nr rej.: 690/Wlkp/A z 14.08.2008
- kościół par. p.w. Św. Trójcy, 2 poł. XV, XVIII, nr rej.: 2409/A z 21.12.1932
- pozostałości zamku, tzw. Pańska Góra, nr rej.: 2410/A z 14.01.1933
- dom, Rynek 8, szach., XVIII/XIX, nr rej.: 1185/A z 24.07.1970
- dom, Rynek 9, pocz. XIX, nr rej.: 1186/A z 24.07.1970
- dom, Rynek 19, szach., XVIII/XIX, nr rej.: 1187/A z 24.07.1970
- przepust ceglany, na trasie Poznań – Wrocław, pocz. XX, nr rej.: 1902/A z 14.01.1983

Strykowo

- zespół pałacowy:
- pałac, 1900, nr rej.: 2210/A z 7.08.1991
- park, pocz. XX, nr rej.: 1813/A z 20.08.1980

Tomice

- kościół par. p.w. św. Barbary, 1463, XVIII, nr rej.: 2412/A z 21.12.1932

Trzebaw

- ruiny zameczku Klaudyny Potockiej, na wyspie jeziora Góreckiego, 1822, nr rej.: 1753/A z 17.03.1977
- park dworski, 2 poł. XIX, nr rej.: 1837/A z 25.02.1981

Wronczyn

- park dworski, nr rej.: 1847/A z 20.03.1981

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości – gminna ewidencja zabytków (w jej skład wchodzi także obiekty wpisane do rejestru zabytków).

Zgodnie z art. 21 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa, w tym zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na Burmistrzu Gminy.

Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym. Winna być uzupełniana i weryfikowana. W założeniu ma być ona dokumentem otwartym, w miarę potrzeb aktualizowanym. Do ewidencji gminnej dołączone są również karty adresowe obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jak również historycznych zespołów budowlanych, cmentarzy, układów zieleni zabytkowej i krajobrazu kulturowego. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ewidencja gminna winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na:

- wykreślaniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp.), w oparciu o dane dostarczane przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków,
- uzupełnianiu o zmiany w statusie prawnym – np. wpis do rejestru zabytków, a także o nowe ustalenia naukowe,
- uzupełnianiu i weryfikacji wykazu zespołów stanowisk archeologicznych w oparciu o informacje przekazywane przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Miejscowość	Ulica	Numer pocztowy	Numer działki	Obiekt	Datowanie
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	pałac	1866 rok
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	kordegarda	1866 rok
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	wieża bramna przy pałacu	1866 rok
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	oficyna pałacowa	4 ćwierć XIX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 589	kaplica	4 ćwierć XIX wieku
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	park krajobrazowy	XVIII wiek / początek XIX wieku
Będlewo	Parkowa	1	Obręb Będlewo, nr 300	stajnia pałacowa	1866 rok, 1905 rok
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	obora	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	obora	koniec XIX, początek XX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	kuźnia	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska	1	Obręb Będlewo, nr 302/2	magazyn	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska	52	Obręb Będlewo, nr 240	gospoda	1889 rok
Będlewo	Mosińska	58	Obręb Będlewo, nr 627/1, 627/2	czworak	3 ćwierć XIX wiek
Będlewo	Szkolna	4	Obręb Będlewo, nr 253	szkoła	1910 rok
Będlewo	Szkolna	4	Obręb Będlewo, nr 253	pralnia	1910 rok
Będlewo	Wiejska	54	Obręb Będlewo, nr 305	szkoła	1858 rok
Będlewo	Wiejska	54	Obręb Będlewo, nr 305	budynek gospodarczy	1 ćwierć XX wieku
Będlewo	Wiejska	64	Obręb Będlewo, nr 324/1	sześciorak	1904 rok
Będlewo	Wiejska	66	Obręb Będlewo, nr 324/3	sześciorak	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska	65	Obręb Będlewo, nr 324/2	ośmiorak	1889 rok
Będlewo	Wiejska	38	Obręb Będlewo, nr 174	stodoła	około 1900 roku
Będlewo	Wiejska	59	Obręb Będlewo, nr 311	dom	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska	63	Obręb Będlewo, nr 318	gospoda	lata 20 - te XX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	chlewnia	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	stodoła	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	stodoła	koniec XIX wieku
Będlewo	Wiejska		Obręb Będlewo, nr 302/3	dom ogrodnika	koniec XIX wieku
Górka			Obręb Trzebaw, nr 266/5	budynek	początek XX

				gospodarczy	wieku
Górka			Obręb Trzebaw, nr 266/5	chlewnia	początek XX wieku
Górka			Obręb Trzebaw, nr 266/2	kancelaria	początek XX wieku
Górka			Obręb Trzebaw, nr 266/5	obora	początek XX wieku
Jeziorki	Pocztowa		Obręb Jeziorki, nr 27	kościół filialny p. w. w. Teresy, parafia Słupia	1897 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	7	Obręb Jeziorki, nr 36/1	pałac	koniec XIX wieku, lata 20 - te XX wieku
Jeziorki	Oгородowa	2	Obręb Jeziorki, nr 28/4	dom dyrektora	1936 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/1	kancelaria	1885 rok
Jeziorki	Oгородowa		Obręb Jeziorki, nr 36/8	łaźnia	XIX / XX wiek, 1905 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/8	gorzelnia, kotłownia	1875 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/8	stajnia, kuźnia, warsztaty	XIX / XX wiek
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/9	obora	1893 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/9	stajnia	1894 rok
Jeziorki	Oгородowa		Obręb Jeziorki, nr 36/8	młyn	1936 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/1	park	XVIII / XIX wiek
Jeziorki	Bukowska	1	Obręb Jeziorki, nr 79/2	gościniec	1829 rok
Jeziorki	Oгородowa		Obręb Jeziorki, nr 28/2	sala widowiskowa	1903 rok
Jeziorki	Pocztowa	4/5	Obręb Jeziorki, nr 21/3	dom	1899 rok
Jeziorki	Poznańska	4	Obręb Jeziorki, nr 79/1	dom	1874 rok
Jeziorki	Oгородowa	6	Obręb Jeziorki, nr 36/4	dom	1846 rok
Jeziorki	Bukowska	16	Obręb Jeziorki, nr 28/7	dom	1884 rok
Jeziorki	Bukowska	3	Obręb Jeziorki, nr 7/12, 7/13	dom	1860 rok
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/9	garaż pługów parowych	1910 rok
Jeziorki	Pocztowa		Obręb Jeziorki, nr 27	cmentarz	
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/9	stodoła	koniec XIX wieku
Jeziorki	Pocztowa	9	Obręb Jeziorki, nr 25	dom	początek XX wieku
Jeziorki	Pocztowa	7	Obręb Jeziorki, nr 24/2	dom	początek XX wieku
Jeziorki	Pocztowa	6	Obręb Jeziorki, nr 22	dom	początek XX wieku
Jeziorki	Plac Parkowy	2	Obręb Jeziorki, nr 36/6	lodownia	XIX wiek
Kraplewo	Kanałowa	2	Obręb Kraplewo 293/5	dom	początek XX wieku
Kraplewo	Kanałowa	6	Obręb Kraplewo 295/6, 295/7	dwór	koniec XIX wieku
Kraplewo	Kanałowa	8	Obręb Kraplewo 41/5	dom	koniec XIX wieku
Kraplewo	Kanałowa	9	Obręb Kraplewo 43, 44	dom	koniec XIX wieku
Kraplewo	Kanałowa	10	Obręb Kraplewo 45/1	dom	koniec XIX wieku
Kraplewo	Kanałowa	11	Obręb Kraplewo 45/1	dom	koniec XIX wieku

Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 158/18	kościół parafialny p.w. św. Jadwigi i Macieja Apostoła	1610 rok, restaurowany 1784 rok
Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 222	brama muru otaczającego kościół parafialny	XVIII wiek
Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 145/18	dzwonnica	1863 rok
Łódź	Szkolna	27	Obręb Łódź, nr 191/3	dom parafialny	1911 rok
Łódź	Szkolna	12	Obręb Łódź, nr 170	stodoła	koniec XIX wieku
Łódź	Szkolna	12	Obręb Łódź, nr 170	obora	koniec XIX wieku
Łódź	Szkolna	21	Obręb Łódź, nr 187	dom	koniec XIX wieku
Łódź	Szkolna	21	Obręb Łódź, nr 187	obora	1895 rok
Łódź	Szkolna	24	Obręb Łódź, nr 190/4, 190/5	szkoła	początek XX wieku
Łódź	Szkolna	25	Obręb Łódź, nr 194/7	dom	początek XX wieku
Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 158/18	plebania	koniec XIX wieku
Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 222	mur wokół kościoła parafialnego	XIX wieku
Łódź	Szkolna	12	Obręb Łódź, nr 170	dom	koniec XIX wieku
Łódź	Szkolna	26	Obręb Łódź, nr 158/18	cmentarz parafialny	1786 rok
Modrze	Kościuszki	6	Obręb Modrze, nr 314	kaplica p.w. Świętego Krzyża i kościół p. w. św. Idziego	1784 rok, kościół z lat 30 - tych XX wieku
Modrze	Kościuszki	6	Obręb Modrze, nr 432/2	plebania	początek XX wieku
Modrze	Robocza	14	Obręb Modrze, nr 666/24	pałac	1880 rok
Modrze	Robocza	15	Obręb Modrze, nr 666/20	spichlerz, magazyn	koniec XIX wieku
Modrze	Robocza	1	Obręb Modrze, nr 374/9	czworak	przełom XIX / XX wiek
Modrze	Kościuszki	61	Obręb Modrze, nr 374/9	czworak	początek XX wieku
Modrze	Robocza	15	Obręb Modrze, nr 666/25	gorzelnia	koniec XIX wieku
Modrze	Robocza	14	Obręb Modrze, nr 666/24	park	1 połowa XIX wieku
Modrze	Kościuszki		Obręb Modrze, nr 314	cmentarz rzymskokatolicki	XVIII wiek
Modrze	Poznańska		Obręb Modrze, nr 431, 432/1	cmentarz rzymskokatolicki	przełom XIX / XX wiek
Modrze	Kościuszki	8	Obręb Modrze, nr 314	organistówka	początek XX wieku
Modrze	Kościuszki	14	Obręb Modrze, nr 316	szkoła	początek XX wieku
Modrze	Poznańska	13	Obręb Modrze, nr 295	zajazd	koniec XIX wieku
Modrze	Robocza	14	Obręb Modrze, nr 666/24	brama w ogrodzeniu pałacu	koniec XIX wieku
Modrze	Robocza	15	Obręb Modrze, nr 666/25	stajnia koni roboczych	1870 rok
Modrze	Robocza	15	Obręb Modrze, nr 666/25	źrebięcarnia	początek XX wieku

Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/12	obora	1870 rok
Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/25	kurnik, obecnie magazyn	przełom XIX / XX wiek
Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/25	stodoła	1890 rok
Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/25	stodoła	1890 rok
Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/24	ogrodzenie folwarku	początek XX wieku
Modrze	Kościuszki	55	Obwód Modrze, nr 379	dom	1870 rok
Modrze	Kościuszki	60	Obwód Modrze, nr 359	czworak	1905 rok
Modrze	Poznańska	62	Obwód Modrze, nr 30/13	dom owczarza	1890 rok
Modrze	Robocza	2	Obwód Modrze, nr 274/8	czworak	1912 rok
Modrze	Robocza	5	Obwód Modrze, nr 374/10	czworak	1905 rok
Modrze	Robocza	6	Obwód Modrze, nr 374/13	czworak	1915 rok
Modrze	Robocza	10	Obwód Modrze, nr 666/10	czworak	1874 rok
Modrze	Robocza	11	Obwód Modrze, nr 666/9	czworak	1912 rok
Modrze	Robocza	15	Obwód Modrze, nr 666/15, 666/27	dom	1870 rok
Modrze	Kościuszki	9	Obwód Modrze, nr 427	dom	1911 rok
Modrze	Kościuszki	17	Obwód Modrze, nr 410	dom	koniec XIX wiek
Modrze	Kościuszki	18	Obwód Modrze, nr 326	dom	początek XX wieku
Modrze	Kościuszki	20	Obwód Modrze, nr 329	dom	2 połowa XIX wieku
Modrze	Łąkowa	1	Obwód Modrze, nr 420	dom	koniec XIX wieku
Piekary	Dobieżyńska	4/5	Obwód Piekary 154/2	budynek gospodarczy	koniec XIX wieku
Piekary	Dobieżyńska	4	Obwód Piekary 154/2	dom	koniec XIX wieku
Piekary	Dobieżyńska	5	Obwód Piekary 154/2	dom	koniec XIX wieku
Piekary	Dobieżyńska	3	Obwód Piekary 154/1	dom	1 połowa XIX wieku
Piekary	Dobieżyńska	2	Obwód Piekary 5/3	czworak	2 połowa XIX wieku
Piekary	Wjazdowa	2	Obwód Piekary 5/12	budynek gospodarczy	początek XX wieku
Piekary	Wjazdowa	2	Obwód Piekary 5/12	rządówka	początek XX wieku
Piekary	Wjazdowa	2	Obwód Piekary 5/13	obora	koniec XIX wieku
Piekary	Wjazdowa	2	Obwód Piekary 5/13	spichlerz	koniec XIX wieku
Piekary	Wjazdowa	2	Obwód Piekary 5/13	stodoła	koniec XIX wieku
Sapowice	Bukowska	27	Obwód Sapowice, nr 200	pałac	2 połowa XIX wieku
Sapowice	Bukowska	24	Obwód Sapowice, nr 196/13	obora	1900 rok
Sapowice	Bukowska	27	Obwód Sapowice, nr 200	park	1 połowa XIX wieku
Sapowice	Bukowska	25	Obwód Sapowice, nr 201/1	oficyna pałacowa	około roku 1910
Sapowice	Wąska	22	Obwód Sapowice, nr 46/19	szkoła	koniec XIX wieku
Sapowice	Bukowska	27	Obwód Sapowice, nr 202	brama	po połowie XIX wieku
Sapowice	Bukowska	24	Obwód Sapowice, nr 196/11	stajnia	1890 rok

Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	stajnia i powozownia, obecnie magazyn	1890 rok
Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	paszarnia	1900 rok
Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	stodoła	1885 rok
Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	stodoła	1885 rok
Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	kuźnia i stelmacharnia	około 1900 rok
Sapowice	Bukowska	24	Obręb Sapowice, nr 196/13	obora	1885 rok
Sapowice	Bukowska	31	Obręb Sapowice, nr 203/7	krochmalnia, kotłownia	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	31	Obręb Sapowice, nr 203/7	magazyn	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	31	Obręb Sapowice, nr 203/7	waga	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	37	Obręb Sapowice, nr 203/4	dwojak	przełom XIX / XX wiek
Sapowice	Bukowska	35	Obręb Sapowice, nr 203/4	dwojak	przełom XIX / XX wiek
Sapowice	Bukowska	26	Obręb Sapowice, nr 196/2	dwojak	przełom XIX / XX wiek
Sapowice	Bukowska	29	Obręb Sapowice, nr 203/6	dwojak	przełom XIX / XX wiek
Sapowice	Bukowska	33	Obręb Sapowice, nr 203/4	czworak	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	39/41	Obręb Sapowice, nr 203/4	czworak	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	43	Obręb Sapowice, nr 27	dom	około 1900 roku
Sapowice	Bukowska	45	Obręb Sapowice, nr 28	czworak	około 1900 roku
Sapowice	Jeziorna	1	Obręb Sapowice, nr 203/3	czworak	około 1900 roku
Sapowice	Wąska	8	Obręb Sapowice, nr 38	dom	koniec XIX wieku
Sapowice	Wąska	8	Obręb Sapowice, nr 38	obora	koniec XIX wieku
Sapowice	Wąska	9	Obręb Sapowice, nr 14	dom	połowa XIX wieku
Sapowice	Wąska	11	Obręb Sapowice, nr 35	dom	1912 rok
Sapowice	Wąska	11	Obręb Sapowice, nr 35	budynek gospodarczy	1891 rok
Sapowice	Wąska	12	Obręb Sapowice, nr 32	dom	1926 rok
Sapowice	Wąska	12	Obręb Sapowice, nr 32	budynek gospodarczy	początek XX wieku
Sapowice	Wąska	13	Obręb Sapowice, nr 32	dom	1 połowa XIX wieku
Sapowice	Wąska	14	Obręb Sapowice, nr 30	budynek inwentarski	lata 20 - te XX wieku
Skrzynki	Dworcowa		Obręb Skrzynki, nr 130/1	park pałacowy	połowa XIX wieku
Skrzynki	Dworcowa		Obręb Skrzynki, nr 130/1	pałac	około połowy XIX wieku
Skrzynki	Dworcowa		Obręb Skrzynki, nr 130/20	stodoła folwarczna	koniec XIX wieku
Słupia	Szkolna		Obręb Słupia, nr 212	cmentarz rzymskokatolicki	1850 rok
Smętówko			Obręb Modrze 49/1	owczarnia	1860 rok
Smętówko			Obręb Modrze 45/1	czworak	koniec XIX wieku
Smętówko			Obręb Modrze 47/1	czworak	koniec XIX wieku
Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	park	XIX wiek

Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	obora	przełom XIX / XX wiek
Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	obora	przełom XIX / XX wiek
Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	obora	przełom XIX / XX wiek
Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	stodoła	przełom XIX / XX wiek
Srocko Małe		3	Obręb Srocko Małe 211/2	czworak	koniec XIX wieku
Srocko Małe			Obręb Srocko Małe 48	dwór	przełom XIX / XX wiek
Srocko Małe		4	Obręb Srocko Małe 212/4	czworak	koniec XIX wieku
Srocko Małe	Szosa Krajowa Nr 5		Obręb Srocko Małe 8	przepust drogowy	1910
Stęszew	Grobla	2	Obręb Stęszew, nr 1042	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Błażejewskiego	1	Obręb Stęszew, nr 1085	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Białego	1	Obręb Stęszew, nr 1098	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Białego	2	Obręb Stęszew, nr 1098	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Bukowska / Lipowa	5	Obręb Stęszew, nr 50 / 5	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Dworcowa	20	Obręb Stęszew, nr 1274	dom	przełom XIX / XX wiek
Stęszew	Kościelna	4	Obręb Stęszew, nr 1252	Góra Zamkowa - ziemny relikwiarz zamku	XIV - XVI wiek
Stęszew	Grobla	1	Obręb Stęszew, nr 1043	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Grobla	3	Obręb Stęszew, nr 1041	dom	początek XX wieku
Stęszew	Grobla	4	Obręb Stęszew, nr 1040	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Grobla	5	Obręb Stęszew, nr 1039	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Grobla	6	Obręb Stęszew, nr 1038	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kosickiego	1	Obręb Stęszew, nr 1110	dom	1 połowa XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	5	Obręb Stęszew, nr 1107	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	7	Obręb Stęszew, nr 1105	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kosickiego	8	Obręb Stęszew, nr 1104	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	10	Obręb Stęszew, nr 1101	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	11	Obręb Stęszew, nr 1100	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	12	Obręb Stęszew, nr 1099	dom	koniec XVIII wieku
Stęszew	Kosickiego	13	Obręb Stęszew, nr 1086	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	15	Obręb Stęszew, nr 1082	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kosickiego	16	Obręb Stęszew, nr 1081	dom	1880 rok

Stęszew	Kościańska	39	Obręb Stęszew, nr 188	kościół parafialny p.w. Najświętszej Maryi Panny	1905 rok
Stęszew	Kościańska	5	Obręb Stęszew, nr 1200	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kościańska	6	Obręb Stęszew, nr 1116	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	7	Obręb Stęszew, nr 1196	dom	lata 20 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	9	Obręb Stęszew, nr 1195	dom	lata 20 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	11	Obręb Stęszew, nr 1194	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	14	Obręb Stęszew, nr 1047	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	14	Obręb Stęszew, nr 1046	oficyna	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	15	Obręb Stęszew, nr 1192	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	17	Obręb Stęszew, nr 1548	dom	początek XIX wieku
Stęszew	Kościańska	18	Obręb Stęszew, nr 1044	dom	około połowy XIX wieku
Stęszew	Kościańska	20	Obręb Stęszew, nr 93	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	22	Obręb Stęszew, nr 91	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	23	Obręb Stęszew, nr 197	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Kościańska	24	Obręb Stęszew, nr 89	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	26	Obręb Stęszew, nr 87	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Kościańska	27	Obręb Stęszew, nr 195	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	28	Obręb Stęszew, nr 83	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Kościańska	30	Obręb Stęszew, nr 82	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	33	Obręb Stęszew, nr 192	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	35	Obręb Stęszew, nr 191	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	38	Obręb Stęszew, nr 78	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	39	Obręb Stęszew, nr 188	plebania	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Kościańska	40	Obręb Stęszew, nr 77	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Kościańska	41	Obręb Stęszew, nr 185	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	42	Obręb Stęszew, nr 71	dom	4 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	43	Obręb Stęszew, nr 184	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	44	Obręb Stęszew, nr 69	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	44	Obręb Stęszew, nr 69	stodoła	lata 20 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	45	Obręb Stęszew, nr 183	dom	2 połowa XIX

					wieku
Stęszew	Kościańska	47	Obręb Stęszew, nr 182	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	51	Obręb Stęszew, nr 178	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kościańska	53	Obręb Stęszew, nr 177	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	55	Obręb Stęszew, nr 176	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	58	Obręb Stęszew, nr 31 / 2, 32	stodoła	1923 rok
Stęszew	Kościańska	64	Obręb Stęszew, nr 21	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	66	Obręb Stęszew, nr 20	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kościańska	67	Obręb Stęszew, nr 159	dom	lata 30 - te XIX wieku
Stęszew	Kościańska	68	Obręb Stęszew, nr 19	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	69	Obręb Stęszew, nr 158	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościańska	73	Obręb Stęszew, nr 119 / 4	dom bractwa kurkowego	3 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kościańska	76	Obręb Stęszew, nr 8	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	77	Obręb Stęszew, nr 99, 100	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	78	Obręb Stęszew, nr 7	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	79	Obręb Stęszew, nr 98	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	80	Obręb Stęszew, nr 6	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	81	Obręb Stęszew, nr 97	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	82	Obręb Stęszew, nr 5	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	83	Obręb Stęszew, nr 96	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	84	Obręb Stęszew, nr 4	dom	początek XX wieku
Stęszew	Kościańska	85	Obręb Stęszew, nr 95	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościańska	86	Obręb Stęszew, nr 1463	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Kościelna	3	Obręb Stęszew, nr 1249	kościół parafialny p. w. Świętej Trójcy	2 połowa XV wieku (około 1468 roku)
Stęszew	Kościelna	3	Obręb Stęszew, nr 1249	wikariat	koniec XIX wieku
Stęszew	Kościelna	3	Obręb Stęszew, nr 1249	ogrodzenie z bramami	1726 rok / po 1915 roku
Stęszew	Kościelna		Obręb Stęszew, nr 1649	wiadukt kolejowy	przed rokiem 1909
Stęszew	Kościelna	1	Obręb Stęszew, nr 1243	dom	1876 rok
Stęszew	Kościelna	2	Obręb Stęszew, nr 1244	dom	1928 rok
Stęszew	Kościelna	5	Obręb Stęszew, nr 1224	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Kościelna	6	Obręb Stęszew, nr 1222	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Kościuszki	1	Obręb Stęszew, nr 1055	dom	lata 30 - te XX

					wieku
Stęszew	Kórnicka	9	Obręb Stęszew, nr 112 / 1	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Kręta	24	Obręb Stęszew, nr 121	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Kuśnierska	1	Obręb Stęszew, nr 121	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kuśnierska	2	Obręb Stęszew, nr 1209	dom	3 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kuśnierska	4	Obręb Stęszew, nr 1204	dom	1 połowa XIX wieku
Stęszew	Kuśnierska	5	Obręb Stęszew, nr 1203	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	2	Obręb Stęszew, nr 1027	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	4	Obręb Stęszew, nr 1026	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	8	Obręb Stęszew, nr 1002	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	10	Obręb Stęszew, nr 998, 1001	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	12	Obręb Stęszew, nr 996, 997	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Laskowa	17	Obręb Stęszew, nr 73	dom	początek XX wieku
Stęszew	Laskowa	15	Obręb Stęszew, nr 74	dom	początek XX wieku
Stęszew	Laskowa	26	Obręb Stęszew, nr 983	dom	1906 rok
Stęszew	Laskowa	28	Obręb Stęszew, nr 940 / 2, 940 / 3	dom	1936 / 37 rok
Stęszew	Mosińska	4	Obręb Stęszew, nr 1260 / 3	kuźnia	koniec XIX wieku
Stęszew	Mosińska	7	Obręb Stęszew, nr 1271 / 12	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	stajnia, cieleńnik, warsztat	koniec XIX wieku
Stęszew	Mosińska	12	Obręb Stęszew, nr 1260 / 9	obora	1880 rok
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	spichlerz	1891 rok
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	bukaciarnia	koniec XIX wieku
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	wozownia	koniec XIX wieku
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	magazyn nawozów	koniec XIX wieku
Stęszew	Mosińska	8	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	stajnia	przełom XIX / XX wiek
Stęszew	Mosińska	10	Obręb Stęszew, nr 1260 / 10	budynek przemysłowy	1880 rok
Stęszew	Ogrodowa	2	Obręb Stęszew, nr 1058	dom	3 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Ogrodowa	4	Obręb Stęszew, nr 1060	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Ogrodowa	5	Obręb Stęszew, nr 1061	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Ogrodowa	8	Obręb Stęszew, nr 1063	dom	3 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Ogrodowa	11	Obręb Stęszew, nr 1068	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Ogrodowa	11	Obręb Stęszew, nr 1068	budynek gospodarczy	koniec XIX wieku
Stęszew	Polna	1	Obręb Stęszew, nr 189	obora	początek XX wieku

Stęszew	Polna	1	Obręb Stęszew, nr 189	stodoła	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	16	Obręb Stęszew, nr 1257	park	1 połowa XIX wieku
Stęszew	Poznańska	1	Obręb Stęszew, nr 1129	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Poznańska	2	Obręb Stęszew, nr 1243	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Poznańska	3	Obręb Stęszew, nr 1131	dom	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	6	Obręb Stęszew, nr 1246	dom	4 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	8	Obręb Stęszew, nr 1247	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Poznańska	11 a	Obręb Stęszew, nr 1185 / 1	remiza	koniec XIX wieku
Stęszew	Poznańska	13	Obręb Stęszew, nr 1033	budynek gospodarczy, obecnie mieszkalny	XIX wiek
Stęszew	Poznańska	15	Obręb Stęszew, nr 855	ogrodzenie	koniec XIX wieku
Stęszew	Poznańska	16	Obręb Stęszew, nr 1260 / 12	dwór	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	16 a	Obręb Stęszew, nr 1260 / 7	oficyna	XIX / XX wiek
Stęszew	Poznańska	19	Obręb Stęszew, nr 857 / 1	posterunek policji	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	21	Obręb Stęszew, nr 859	poczta	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	22	Obręb Stęszew, nr 860 / 3	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	23	Obręb Stęszew, nr 870 / 6	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	24	Obręb Stęszew, nr 872	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Poznańska	26	Obręb Stęszew, nr 884	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Poznańska	29	Obręb Stęszew, nr 899 / 5	dom	początek XX wieku
Stęszew	Poznańska	31	Obręb Stęszew, nr 904 / 5	dom	lata 20 - te XX wieku
Stęszew	Poznańska	34	Obręb Stęszew, nr 926 / 1	dom	1922 rok
Stęszew	Poznańska	37	Obręb Stęszew, nr 716	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	38	Obręb Stęszew, nr 718	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	39	Obręb Stęszew, nr 719	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	43	Obręb Stęszew, nr 732	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	44	Obręb Stęszew, nr 733	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Poznańska	45	Obręb Stęszew, nr 736 / 1	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Rynek	1	Obręb Stęszew, nr 1219	dom	początek XIX wieku
Stęszew	Rynek	2	Obręb Stęszew, nr 1218	dom	początek XX wieku

Stęszew	Rynek	3	Obręb Stęszew, nr 1217	dom	1900 rok
Stęszew	Rynek	4	Obręb Stęszew, nr 1216	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Rynek	5	Obręb Stęszew, nr 1215	dom	początek XX wieku
Stęszew	Rynek	6	Obręb Stęszew, nr 1214	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Rynek	8	Obręb Stęszew, nr 1208	dom	2 połowa XVIII wieku
Stęszew	Rynek	9	Obręb Stęszew, nr 1122	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Rynek	11	Obręb Stęszew, nr 1120	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Rynek	12	Obręb Stęszew, nr 1096	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Rynek	13	Obręb Stęszew, nr 1095	dom	1904 rok
Stęszew	Rynek	18	Obręb Stęszew, nr 1088	dom	lata 20 - te XX wieku
Stęszew	Rynek	19	Obręb Stęszew, nr 1125	dom	przełom XVIII / XIX wieku
Stęszew	Rynek	20	Obręb Stęszew, nr 1126	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Rynek	21	Obręb Stęszew, nr 1127	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Rynek	23	Obręb Stęszew, nr 1129	dom	4 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Składowa		Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	dworzec kolejowy	przed 1909 rokiem
Stęszew	Składowa		Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	magazyn pocztowy	przed 1909 rokiem
Stęszew	Składowa		Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	szalet	przed 1909 rokiem
Stęszew	Składowa		Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	magazyn karbidu	przed 1909 rokiem
Stęszew	Składowa		Obręb Stęszew, nr 1669 / 2	wodociągowa wieża ciśnień	przed 1909 rokiem
Stęszew	Szkolna	1	Obręb Stęszew, nr 1240, 1241	szkoła	1876 rok
Stęszew	Szkolna	2	Obręb Stęszew, nr 1239 / 1	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szkolna	3	Obręb Stęszew, nr 1238 / 1	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szkolna	6	Obręb Stęszew, nr 1235	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szkolna	7	Obręb Stęszew, nr 1232	dom	1 połowa XIX wieku
Stęszew	Szkolna	10	Obręb Stęszew, nr 1228	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szkolna	12	Obręb Stęszew, nr 1226	dom	1 połowa / koniec XIX wieku
Stęszew	Szkolna	15	Obręb Stęszew, nr 1005	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	1	Obręb Stęszew, nr 1004	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	2	Obręb Stęszew, nr 1004	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	3	Obręb Stęszew, nr 1005	dom starców	1895 rok
Stęszew	Szpitalna	5	Obręb Stęszew, nr 1007	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Szpitalna	7	Obręb Stęszew, nr 1009	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	8	Obręb Stęszew, nr 978	dom	połowa XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	9	Obręb Stęszew, nr 977	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	10	Obręb Stęszew, nr 976 / 1	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	11	Obręb Stęszew, nr 975 / 1	dom	koniec XIX wieku

Stęszew	Szpitalna	12	Obręb Stęszew, nr 974	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	13	Obręb Stęszew, nr 973	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	15	Obręb Stęszew, nr 970	dom	początek XIX wieku
Stęszew	Szpitalna	16	Obręb Stęszew, nr 1037	dom	początek XX wieku
Stęszew	Szpitalna	17	Obręb Stęszew, nr 1036	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Szpitalna	18 / 19	Obręb Stęszew, nr 1034, 1035	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Szpitalna	20 / 21	Obręb Stęszew, nr 1030, 1031	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Szpitalna	22 / 23	Obręb Stęszew, nr 1029	dom	1 ćwierć XX wieku
Stęszew	Szpitalna	24	Obręb Stęszew, nr 1029	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Ślusarska	1	Obręb Stęszew, nr 1080	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Ślusarska	4	Obręb Stęszew, nr 966 / 2	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Ślusarska	5	Obręb Stęszew, nr 1074	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Ślusarska	6	Obręb Stęszew, nr 1076	dom	lata 30 - te XX wieku
Stęszew	Ślusarska	7	Obręb Stęszew, nr 1078	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Trzebawska	1	Obręb Stęszew, nr 1669 / 1, 1669 / 3	dom	1909 rok
Stęszew	Trzebawska	3	Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	dom	1909 rok
Stęszew	Trzebawska	3	Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	dom gospodarczy	przed 1909 rokiem
Stęszew	Trzebawska	5	Obręb Stęszew, nr 1669 / 1	dom	przed 1909 rokiem
Stęszew	Wojska Polskiego	2	Obręb Stęszew, nr 853 / 1	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Wojska Polskiego	4	Obręb Stęszew, nr 852 / 1	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Wojska Polskiego	8	Obręb Stęszew, nr 852 / 1	czworak	1895 rok
Stęszew	Wojska Polskiego	14 / 16	Obręb Stęszew, nr 847 / 3, 846 / 1	dom	
Stęszew	Wojska Polskiego	9	Obręb Stęszew, nr 1178 / 1	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Wojska Polskiego	10 / 12	Obręb Stęszew, nr 848 / 3, 849 / 4	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Wojska Polskiego	18	Obręb Stęszew, nr 844	szkoła	początek XX wieku
Stęszew	Bukowska		Obręb Stęszew, nr 1415	cmentarz ewangelicki	
Stęszew	Bukowska		Obręb Stęszew, nr 1421	cmentarz rzymskokatolicki	1880 rok
Stęszew	Kosickiego	14	Obręb Stęszew, nr 1083	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Kościąńska	54	Obręb Stęszew, nr 34, 35	dom	
Stęszew	Kościąńska	54	Obręb Stęszew, nr 2065	obora	
Stęszew	Kościąńska	54	Obręb Stęszew, nr 2065	spichlerz	
Stęszew	Kościąńska	52	Obręb Stęszew, nr 38	stodoła	początek XX

					wieku
Stęszew	Mosińska	2	Obręb Stęszew, nr 1260 / 22	kancelaria	początek XIX wieku
Stęszew	Mosińska	10	Obręb Stęszew, nr 1263 / 5	stodoła	początek XX wieku
Stęszew	Kościelna	3	Obręb Stęszew, nr 1249	cmentarz rzymskokatolicki	XVIII wiek
Stęszew	Poznańska	13	Obręb Stęszew, nr 1033	dom	1 połowa XIX wieku
Stęszew			Obręb Stęszew	układ urbanistyczny	XIV - XX wiek
Stęszew	Kościąńska	13	Obręb Stęszew, nr 1193	dom	3 ćwierć XIX wieku
Stęszew	Kościąńska	25	Obręb Stęszew, nr 196	dom	około połowy XIX wieku
Stęszew	Kościąńska	37	Obręb Stęszew, nr 190	dom	2 połowa XIX wieku
Stęszew	Ślusarska	9	Obręb Stęszew, nr 1133	dom	koniec XIX wieku
Stęszew	Wojska Polskiego	3	Obręb Stęszew, nr 1184	dom	połowa XIX wieku
Strykowo	Parkowa	3	Obręb Strykowo, nr 47/25	pałac	1900 rok
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	obora	przełom XIX / XX wiek
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	remiza	4 ćwierć XIX wieku
Strykowo	Parkowa	3	Obręb Strykowo, nr 47/25	park	XIX wiek
Strykowo	Poznańska	8	Obręb Strykowo, nr 115/1	szkoła	około roku 1909
Strykowo	Poznańska	34	Obręb Strykowo, nr 77	zajazd	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	4	Obręb Strykowo, nr 449/6	dworzec	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	4	Obręb Strykowo, nr 449/6	budynek gospodarczy	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	1	Obręb Strykowo, nr 446/2	dom	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	2	Obręb Strykowo, nr 446/1	dom	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	2	Obręb Strykowo, nr 446/2	budynek gospodarczy	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	23	Obręb Strykowo, nr 47/3	dom ogrodnika	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	4	Obręb Strykowo, nr 47/30	garaż	1 ćwierć XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	rządcówka	przełom XIX / XX wiek
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	stajnia wyjazdowa	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	obora	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	stajnia robocza	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	kuźnia	przełom XIX / XX wiek

Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	stodoła i stolarnia	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	spichlerz	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	gorzelnia	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	11-13	Obręb Strykowo, nr 45/6	dwojak	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	15-17	Obręb Strykowo, nr 45/7	dwojak	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	3-9	Obręb Strykowo, nr 45/5	sześciorak	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/20	kancelaria	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	10-16	Obręb Strykowo, nr 47/6	sześciorak	początek XX wieku
Strykowo	Krótką	2	Obręb Strykowo, nr 82	dom	początek XX wieku
Strykowo	Parkowa	1	Obręb Strykowo, nr 72	dom	1908 - 1910 rok
Strykowo	Parkowa	1	Obręb Strykowo, nr 72	obora	1930 rok
Strykowo	Parkowa	1	Obręb Strykowo, nr 72	stodoła	początek XX wieku
Strykowo	Poznańska	35	Obręb Strykowo, nr 140	dom	3 ćwierć XIX wieku
Strykowo	Poznańska	41	Obręb Strykowo, nr 137	dom	koniec XIX wieku
Strykowo	Poznańska	43	Obręb Strykowo, nr 135/2	dom	1913 rok
Strykowo	Poznańska	43	Obręb Strykowo, nr 135/2	stodoła	początek XX wieku
Strykowo	Poznańska	62	Obręb Strykowo, nr 110	dom	początek XX wieku
Strykowo	Poznańska	50	Obręb Strykowo, nr 104	dom	lata 20 - te XX wieku
Strykowo	Poznańska	46	Obręb Strykowo, nr 99	dom	koniec XIX wieku
Strykowo	Poznańska	46	Obręb Strykowo, nr 99	stodoła	koniec XIX wieku
Strykowo	Parkowa	32	Obręb Strykowo, nr 47/23	suszarnia	1 połowa XX wieku
Strykowo	Parkowa	18-24	Obręb Strykowo, nr 47/5	sześciorak	początek XX wieku
Strykowo	Kolejowa	4	Obręb Strykowo, nr 449/7	rampa kolejowa	początek XX wieku
Strykówko	Poznańska		Obręb Strykowo, nr 448/18	obora	przełom XIX / XX wiek
Tomice	Spadzista	4	Obręb Tomice, 184	dzwonnica	XX wiek
Tomice	Spadzista	4	Obręb Tomice, 184	kościół parafialny p. w. św. Barbary	1463 rok, około 1770 rok
Tomice	Spadzista	4	Obręb Tomice, 184	cmentarz rzymskokatolicki	XX wiek
Tomice	Szkolna	20	Obręb Tomice 145	dom młynarza	początek XX wieku
Tomiczki			Obręb Tomice, 92	cmentarz rzymskokatolicki	XX wiek
Trzebaw	Kulika	2	Obręb Trzebaw, nr 90/2	dwór	około 1870 rok

Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	obora	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	spichlerz	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 302	szkoła	około 1905 roku
Trzebaw	Kulika	2	Obręb Trzebaw, nr 90/2	park dworski	2 połowa XIX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw 99/1	dworzec kolejowy	koniec XIX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 363	ruiny zamku tzw. zameczku na wyspie jeziora Góreckiego	1824 - 1825 rok, w postępującej ruinie od 1848 roku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	stodoła	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	chlewnia	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	stodoła	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	gorzelnia	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw, nr 90/2	chlewnia	początek XX wieku
Trzebaw			Obręb Trzebaw 99/1	szalet dworca kolejowego	koniec XIX wieku
Wielka Wieś	Kręta	17	Obręb Krąplewo, nr 94/1	dwór	przełom XIX / XX wiek
Wielka Wieś	Kręta		Obręb Krąplewo, nr 107, 108	stodoła	koniec XIX wieku
Wielka Wieś	Kręta		Obręb Krąplewo, nr 110/2	stodoła	1883 rok
Wielka Wieś	Kręta		Obręb Krąplewo, nr 109	wozownia - ruina	koniec XIX wieku
Wielka Wieś	Kręta	3	Obręb Krąplewo, nr 94/1, 95	obora	koniec XIX wieku
Witobel		10	Obręb Witobel, nr 221/1	rządówka	początek XX wieku
Witobel		10	Obręb Witobel, nr 221/1	obora 1	koniec XIX wieku
Witobel		11	Obręb Witobel, nr 222	obora 2	koniec XIX wieku
Witobel		14	Obręb Witobel, nr 235/14	stodoła	1887 rok
Wronczyn	Główna		Obręb Wronczyn, nr 180	kaplica p. w. św. Wawrzyńca	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	64	Obręb Wronczyn, nr 131/7	szkoła	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 179/3	budynek gospodarczy	przełom XIX / XX wiek
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 179/3	obora	1903 rok
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 268	gorzelnia	1864 rok
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 179/3	kuźnia	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	64	Obręb Wronczyn, nr 131/7	stodoła	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	64	Obręb Wronczyn, nr 131/7	szalet	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 179/3	dwór	XVIII / XIX wiek
Wronczyn	Główna	66	Obręb Wronczyn, nr 179/3	park	1 połowa XIX wieku

Wronczyn	Główna	70	Obręb Wronczyn, nr 179/2	dom	początek XX wieku
Wronczyn	Główna	39, 41, 43	Obręb Wronczyn, nr 272	dom	połowa XIX wieku
Wronczyn	Główna	53, 55	Obręb Wronczyn, nr 322, 323	dom	połowa XIX wieku
Wronczyn	Główna	57, 59	Obręb Wronczyn, nr 324, 325	dom	połowa XIX wieku
Zamysłowo	Twardowska	34	Obręb Zamysłowo 302/10	budynek gospodarczy	koniec XIX wieku
Zamysłowo	Twardowska	34	Obręb Zamysłowo 302/11, 302/12	dom	koniec XIX wieku
Zamysłowo	Twardowska	40	Obręb Zamysłowo 302/11, 302/12	garaż	początek XX wieku
Zamysłowo	Twardowska	40	Obręb Zamysłowo 302/11, 302/12	obora	początek XX wieku
Zamysłowo	Twardowska	40	Obręb Zamysłowo 302/11, 302/12	obora	początek XX wieku
Zamysłowo	Twardowska	40	Obręb Zamysłowo 302/11, 302/12	magazyn	początek XX wieku
Zaparcin		19	Obręb Wronczyn 548/2, 548/3, 549	obora	początek XX wieku

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy.

W gminie Stęszew do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego wpisano sześć zespołów zabytków ruchomych znajdujących się w posiadaniu parafii rzymskokatolickich.

Najwcześniej wpisany do rejestru zabytków zespołem jest znajdujący się, w kościele parafialnym p.w. Wszystkich Świętych w Słupi zbiór 10 obiektów wyposażenia sakralnego. Wpisano go do rejestru zabytków pod numerem 382/B decyzją z roku 1976. Reszta bogatego wyposażenia kościoła w Słupi została zewidencjonowana w roku 1992.

W roku 1977 do rejestru zabytków wpisano pod numerem 391/B, 7 obiektów znajdujących się w kościele filialnym p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Stęszewie, należącym do parafii p.w. Św. Trójcy oraz pod numerem 390/B, 2 figury flankujące główne wejście na cmentarz procesyjny kościoła parafialnego w Stęszewie.

W 2006 roku, pod numerem 80/Wlkp/B wpisano do rejestru zabytków 51 obiektów należących do wyposażenia ruchomego kościoła p.w. Św. Trójcy w Stęszewie. Zdecydowana większość bogatego zespołu wyposażenia tegoż kościoła łącznie z interesującym zespołem portretów proboszczów pochodzącym z XVIII i XIX wieku jest zewidencjonowana na kartach ewidencyjnych WUOZ w Poznaniu.

Zespół wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Barbary w Tomicach został wpisany do rejestru zabytków w 2007 roku pod numerem 97/Wlkp/B. Wpisem tym objęto ochroną cenny zespół ołtarzy z XVIII wieku oraz zbiór obrazów. Do najcenniejszych zabytków w tym kościele zaliczyć należy brązową płytę nagrobną biskupa Piotra Tomickiego wykonaną w zakładzie Vischerów w Norymberdze. Całość wpisu obejmuje 25 obiektów.

W tym samym 2007 roku do rejestru zabytków pod numerem 105/Wlkp/B wpisano 32 obiekty wyposażenia kościoła p.w. św. Jadwigi w Łodzi.

Na terenie gminy zewidencjonowano również pojedyncze elementy z wystroju pałacu Potockich w Będlewie o indywidualnym, artystycznym charakterze.

Ponadto w roku 1997 na terenie Gminy Stęszew prowadzono szczegółową ewidencją zabytkowych kapliczek, krzyży i figur przydrożnych, w wyniku czego w zasobach archiwalnych WUOZ znajdują się karty ewidencyjne zabytków położonych m.in. w Będlewie, Dębnie, Jeziorkach, Modrzu, Rybojedzku, Sapowicach, Słupi, Strykowie, Trzebawiu, Wronczynie.

3.4. Krajobraz kulturowy.

Na terenie Gminy Stęszew znajdują się objęte ochroną prawną następujące parki pałacowe w: Będlewie (9,31 ha); Jeziorkach (12,65 ha); Modrzu (2,34 ha); Sapowicach (5,04 ha); Skrzynkach (1,40 ha); Stęszewie (0,74 ha); Strykowie (10,36 ha); Trzebawiu (1,74 ha); Wronczynie (2,25 ha). Ponadto na terenie gminy znajdują się zabytkowe cmentarze, z których żaden nie jest wpisany do rejestru zabytków. Wszystkie dotychczas rozpoznane cmentarze posiadają w zbiorach WWKZ zasadniczą dokumentację w postaci kart cmentarzy, które zawierają podstawowe wiadomości dotyczące nagrobków, układu cmentarza, czasu powstania, stanu zachowania itp. Występuje 9 cmentarzy rzymsko – katolickich w tym 2 przykościelne. Do tej pory nie prowadzono prac rozpoznawczych związanych z pozostałościami cmentarzy ewangelickich w okolicznych wsiach oraz cmentarza żydowskiego w Stęszewie.

3.5. Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem(art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 162, poz. 1568, ze zmianami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 ze zmianami) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Na terenie Gminy Stęszew znajdują się dwa stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	NR REJESTRU	OBIEKT
Kraplewo	54-25/43	2054/A decyzja z dnia 20 stycznia 1986	grodzisko
Stęszew	55-25/19	1972/A decyzja z dnia 10 grudnia 1984	fundamenty zamku z XIV w. oraz domniemane grodzisko

			średniowieczne w Stęszewie
--	--	--	----------------------------

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Stanowiska o własnej formie krajobrazowej to wymienione wyżej stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

- 1/ Grodzisko w Kraplewie,
- 2/ Fundamenty zamku z XIV w. oraz domniemane grodzisko średniowieczne w Stęszewie.

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczy – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez jego obserwację archeologiczną oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Stęszew.

Gmina	Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk								ogólna ilość stan. archeo.
	Grodziska	Cmentarzyska płaskie	Cmentarzyska kurhanowe	Osady	Punkty osadnicze	Ślady osadnicze	Inne	Razem	
Stęszew	2	16	5	201	125	176	8	533	580

Obszar Gminy Stęszew położony jest na Wysoczyźnie Poznańskiej, w obrębie Równiny Opalenickiej i Równiny Poznańskiej.

Gmina znajduje się około 24 km na południe od Poznania, przy trasie Poznań – Wrocław oraz przy linii kolejowej do Wolsztyna. Gmina ma zróżnicowany charakter, jej północna część jest zalesiona, a obszary na południe i na zachód od Stęsiewa mają charakter rolniczy.

W skład obszaru gminy wchodzi części dolin rynnowych z jeziorami Strykowskim, Witobelskim, Wielkowiejskim, Dębskim i Lipno, Tomickim, doliną rzeki Samicy oraz niewielkimi ciekami wodnymi i rowami melioracyjnymi.

Do najważniejszych stanowisk archiwalnych należy grodzisko w Modrzu. Grodzisko istniało jeszcze w początkach XIX wieku. W wieku XX było bezskutecznie poszukiwane przez ekipy archeologów. Prawdopodobnie grodzisko znajdowało się na obecnym stanowisku 3 w Modrzu, za czym może przemawiać niemiecka mapa wykonana w końcu XIX w. – w miejscu tym na mapie zaznaczono niewielkie, nieregularne okrągłe wzniesienie położone wśród bagien, przy drodze z Modrza do Grodziska.

Osadnictwo epoki kamienia nie miało charakteru stałego, za wyjątkiem niewielkiego kompleksu stanowisk KPL w Będlewie. Koncentracja osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego występuje wzdłuż doliny Samicy w rejonie miejscowości Stęszew, Krąplewo, Wielka Wieś, a także nad jeziorem Dębno, Lipno, Witobelskie, Strykowskie w obrębie miejscowości Strykowo, i Sapowice. Większe koncentracje stanowisk archeologicznych występują nad jeziorem Tomickim.

Wyniki badań na tym obszarze świadczą, że teren ten był intensywnie zasiedlony, a osadnictwo występowało tutaj we wszystkich okresach pradziejów i średniowiecza z wyraźną intensyfikacją w kulturze łużyckiej, okresu wpływów rzymskich oraz we wczesnym średniowieczu.

Najdawniejsza wzmianka o Stęszewie pochodzi z 1298 roku i dotyczy kościoła parafialnego. Miasto jest już wymieniane w 1394 roku, lecz data jego lokacji nie jest znana (przyjmuje się 1370 r.) i zawsze było miastem prywatnym, w posiadaniu rodzin szlacheckich.

Stęszew zachowujący do czasów obecnych czytelne średniowieczne rozplanowanie urbanistyczne z centralnym placem targowym oraz wychodzącymi z niego ulicami, posiada średniowieczne nawarstwienia kulturowe, które winny być objęte ochroną.

4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze Gminy Stęszew.

4.1. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Gminy Stęszew.

W planowaniu strategicznym sposobem na syntezę i ocenę m.in. na dziedzin mających wpływ na środowisko kulturowe może być metoda analizy SWOT, stanowiąca zestawienie cech określających: **S** (Strong) – silne strony, **W** (Weak) – słabe strony, **O** (Opportunities) – szanse, **T** (Threats) – zagrożenia.

W odniesieniu do istniejącej sytuacji przestrzennej środowiska kulturowego w Gminie Stęszew można to opisać w następujący sposób:

Silne strony:

- a. walory krajobrazowe i przestrzenne miasta oraz gminy,
- b. brak obiektów szczególnie szkodliwych dla środowiska,
- c. poczucie lokalnej tożsamości,
- d. istniejąca baza usług turystycznych, w tym także w obiektach zabytkowych,

- e. silne powiązanie z aglomeracją poznańską,
- f. wzrost popytu na tereny budowlane wśród przybyszów z zewnątrz, głównie z Poznania,
- g. walory przyrodnicze znajdujące się na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego,

Słabe strony:

- a. zagrożenie zerwania ciągłości powiązań ekologicznych,
- b. uciążliwość transportu tranzytowego na trasie Poznań – Wrocław, rozdzielającej gminę,
- c. zły stan techniczny najstarszych obiektów zabytkowych, dekapitalizacja tej zabudowy i związana z tym słabość właścicieli z uzyskaniem środków finansowych na remont tych obiektów,
- d. brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją istniejących obiektów zabytkowych (m.in. ze względu na strukturę własnościową - w większości są to obiekty o własności prywatnej),
- e. mała ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie miasta,
- f. utrwalenie się substandardowych form handlu w mieście, szczególnie przy ul. Poznańskiej,
- g. postępująca parcelacja historycznych obszarów zabudowy,
- h. zagęszczanie istniejącej zabudowy,
- i. brak silnego nastawienia infrastruktury turystycznej na turystę weekendowego,

Szanse (w tym bezpośrednio związane z ochroną zabytków):

- a. rewitalizacja i odbudowa istniejących obiektów zabytkowych,
- b. uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w programach prorozwojowych gminy,
- c. uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,
- d. udział funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków,
- e. finansowanie ze środków gminnych prac remontowo – konserwatorskich,
- f. możliwość pozyskania środków dla gminnego programu ochrony zabytków dziedzictwa kulturowego z funduszy strukturalnych UE,
- g. rozwój działalności Muzeum Regionalnego,

Zagrożenia:

- a. brak potencjalnych inwestorów,
- b. rosnąca migracja ludności Poznania na tereny podmiejskie,
- c. wzrost pozycji konkurencyjnej sąsiednich samorządów ze względu na brak atrakcyjnych terenów inwestycyjnych,
- d. likwidacja korzystnych połączeń kolejowych,
- e. degradacja zabytków,
- f. brak włączenia zabytków w promocji turystycznej miasta,
- g. niekontrolowana akcja inwestycyjna związana z powstawaniem nowej zabudowy mieszkaniowej, ingerująca w obszary o walorach zabytkowych,
- h. przedkładanie przez właścicieli obiektów zabytkowych interesu prywatnego ponad dobro i wartości ogólne,
- i. brak powszechnej świadomości o potencjalnej wartości zastanych zasobów kulturowych,
- j. brak identyfikacji nowych mieszkańców miasta z jego historycznym charakterem,

- k. ewolucja części obszaru gminy jako „sypialni” dla mieszkańców prowadzących swą działalność i aktywność zawodową w Poznaniu,
- l. brak identyfikacji nowych mieszkańców z lokalną społecznością,
- m. zabudowa wkraczająca w tereny otwarte tworzące system ekologiczny miasta,

4.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego.

4.2.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych.

Miasto Stęszew zachowało aż do czasów obecnych czytelne średniowiecze rozplanowanie urbanistyczne z centralnym rynkiem oraz wychodzącymi z niego ulicami. Układ ten został objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków. Niezbędne jest określenie gabarytów i form szyldów reklamowych i tablic informacyjnych oraz zasad ich umieszczania na budynkach w mieście, co ma istotne znaczenie w utrzymaniu estetyki ulic i placów. Zachowana zabudowa mieszkalna Stęszewa pochodzi w zdecydowanej większości z XIX i początków XX stulecia. Na terenie miasta znajdują się trzy budynki mieszkalne wpisane do rejestru zabytków. Jeden, przy Rynku 8 jest siedzibą Muzeum Regionalnego i użytkowany jest na cele wystawiennicze, poddaje się go bieżącym remontom i naprawom. Istotne, z konserwatorskiego punktu widzenia, w prawidłowym zagospodarowaniu Rynku, jest uzupełnienie zabudowy w północno – zachodniej pierzei. Wiele historycznych budynków zachowanych w obrębie centrum miasta powinno zostać poddanych remontom, jak również docelowej rewaloryzacji, zwłaszcza w zakresie wyglądu elewacji. Zresztą w tym zakresie dostrzec można w ostatniej dekadzie sporo prywatnych inicjatyw, które wymagają jedynie merytorycznego wsparcia.

Najcenniejszym zabytkiem na terenie miasta jest kościół parafialny p.w. Św. Trójcy. Świątynia w swym zasadniczym zrębie utrzymana w stylu gotyckim z XV wieku, została przebudowana i barokizowana w 1771 roku, a następnie rozbudowana w 1937 roku. Budynek jest w dobrym stanie technicznym, w latach 1995 – 1997 przeprowadzono wymianę tynków na elewacjach, osuszono przyziemie poprzez założenie kanału osuszającego oraz dokonano malowania wnętrza świątyni, a także zamontowano nowe ogrzewanie. Cennym i niestety całkowicie opuszczonym zabytkiem miasta jest wzgórze zamkowe. Teren, który kryje pozostałości zamku wymaga opracowania kompleksowego programu rewaloryzacyjnego.

Drugą, cenną świątynią na terenie Gminy Stęszew jest późnogotycki kościół parafialny p.w. św. Barbary w Tomicach, wzniesiony w 1463 roku i barokizowany w 1770 roku. W 2006 roku została opracowana dokumentacja projektowa dotycząca zabezpieczenia konstrukcji kościoła wraz z rewaloryzacją jego elewacji oraz wnętrza. Wynika z niej, że działanie to podjęto ze względu na osłabienie walorów nośnych wielu elementów konstrukcyjnych. Od 2006 roku prowadzone są prace remontowo – zabezpieczające. W następnych latach wykonano wzmocnienie murów obwodowych, wzmocniono przyporę południowo – wschodnią, uzupełniono tynki i fragmenty cegły. Przeprowadzono remont więźby, opierzeń i pokrycia dachowego. W ostatnim czasie podjęto również prace remontowe klatki schodowej.

Pozostałe świątynie na terenie gminy, tj.: kościół p.w. św. Idziego w Modrzu i kościół p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Jeziorkach, są w lepszym stanie technicznym. W Modrzu wykonano remont elewacji i wieży. Jedyne drewniany kościół na terenie gminy znajduje się w

Łodzi (kościół p.w. św. Jadwigi oraz drewniana dzwonnica). W latach 80 XX wieku był on poddany generalnemu remontowi konstrukcji drewnianej ścian. Docelowo należy przewidzieć dokonanie przeglądu konstrukcji oraz pokrycia dachowego oraz wykonanie impregnacji środkami owadobójczymi, grzybobójczymi oraz ognioochronnymi.

Na terenie gminy znajduje się 8 zespołów pałacowo – parkowych lub dworsko – parkowych oraz parków wpisanych do rejestru zabytków, większość obiektów jest utrzymana w zadowalającym stanie technicznym. Zespoły pałacowo – parkowe w Będlewie, Sapowicach, Skrzyńkach i w Strykowie są użytkowane i w zadowalającym stanie technicznym. Obiekty znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie pałacu w Będlewie pełnią funkcję ośrodka konferencyjnego Instytutu Matematycznego PAN w Warszawie. Stajnia oraz budynek bramny w wieżę zostały poddane pracom remontowo – adaptacyjnym na cele konferencyjne, a pałac jest użytkowany jako obiekt hotelowo – gastronomiczny. Obecnie przy pałacu wymieniono posadzkę

tarasu. Park zachowany jest w dobrym stanie, jest na bieżąco porządkowany i pielęgnowany. Przeprowadzono w nim częściową rewaloryzację układu kompozycyjnego.

Zespół pałacowo – parkowy w Strykowie został poddany generalnemu remontowi, a budynek pałacu adaptacji na hotel i restaurację. W pałacu zostały ukończone prace remontowe i obiekt utrzymany jest w dobrym stanie technicznym. W obrębie założenia parkowego w 2005 roku dokonano rozbudowy oficyny. Park jest systematycznie porządkowany i poddawany zabiegom sanitarnym.

W pałacu w Sapowicach mieści się ośrodek wypoczynkowo – konferencyjny Biblioteki Raczyńskich. Pałac jest poddawany na bieżąco pracom remontowym i zabezpieczającym, w ostatnim czasie dokonano wymiany pokrycia dachowego. Park jest utrzymywany w dobrym stanie. Na bieżąco prowadzone są prace pielęgnacyjne. Wskazana jest rewaloryzacja układu kompozycyjnego.

Dwór w Skrzyńkach jest użytkowany jako obiekt hotelowo – restauracyjny i także jest zachowany w dobrym stanie technicznym. Otaczający park nie jest wpisany do rejestru zabytków.

W najgorszym stanie technicznym znajdują się ruiny tzw. zameczku na wyspie Jeziora Góreckiego. Obiekt nieużytkowany od połowy XIX wieku ulega systematycznej degradacji na skutek działania warunków atmosferycznych. Konieczne jest porozumienie między Urzędem Miejskim w Stęszewie, Wielkopolskim Parkiem Narodowym i Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, tj. kompetentnymi instytucjami odpowiedzialnymi za powstrzymanie postępującej degradacji. WWKZ wydał pozwolenia na prace remontowe i zabezpieczenie obiektu w formie trwałej ruiny. W 2005 roku zrealizowany został pierwszy etap prac polegający na odgruzowaniu wnętrza oraz wycięcia krzewów i samosiejek z otoczenia obiektu. Oczekiwane są dalsze prace konserwatorskie.

Zespół pałacowo – parkowy w Modrzu został sprzedany prywatnemu właścicielowi, który przeprowadził prace zabezpieczające przy konstrukcji dachowej, położeniu nowego pokrycia dachowego oraz naprawie opierzeń, rynien i rur spustowych. Obecnie realizowany jest kolejny etap remontu, polegający na naprawie elewacji oraz zabiegach konserwatorskich we wnętrzach.

W parku przeprowadzono prace porządkowe, ukazując dawny układ kompozycyjny. Wskazana jest dalsza rewaloryzacja obiektu. Do rejestru zabytków wpisano budynek spichlerza w obrębie zabudowań folwarcznych w Modrzu. Obiekt ten znajduje się w stanie zadawalającym.

Folwark w Będlewie jest jedynym zespołem tego typu wpisanym do rejestru zabytków. Większość zabudowań gospodarczych znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga podjęcia prac remontowych. Osuszenia wymagają mury obwodowe budynków.

Na terenie gminy znajduje się też kilka zespołów folwarcznych, nie wpisanych do rejestru zabytków, które prezentują wysokie walory zabytkowe (m.in. Górka, Jeziorki, Modrze, Sapowice, Strykowo, Trzebaw i Wronczyn). W bardzo złym stanie znajdują się nieużytkowane zespoły lub częściowo opuszczone obiekty w Górcie, Modrzu i Trzebawiu. Na terenie tych zespołów konieczne jest przeprowadzenie prac remontowo – adaptacyjnych.

4.2.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków będących własnością Gminy Stęszew.

Gmina Stęszew jest właścicielem zabytkowego domu, położonego przy Rynku nr 8 w Stęszewie, wzniesionego w 2 połowie XVIII wieku. Budynek został wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego w dniu 24 lipca 1970 roku, pod numerem 1185/A. Omawiany dom jest przykładem typowej dla XVIII wieku zabudowy pierzei rynkowych. W latach 60 – tych i 70 – tych XX wieku prowadzono badania architektoniczne, a następnie remontowe przy obiekcie. W archiwum WWKZ przechowywanych jest 15 różnego typu dokumentacji z lat 1961 – 1970. Od 1970 roku budynek jest siedzibą Muzeum Regionalnego w Stęszewie, powstało ono w 600 – lecie otrzymania praw miejskich. Zbiór eksponatów pochodzi w całości z darów mieszkańców Stęszewa i okolic. Muzeum jest miejscem prezentacji stałej ekspozycji poświęconej historii Stęszewa i okolicy oraz wielu wystaw czasowych. Po przeprowadzonym remoncie kapitalnym siedziby muzeum na początku lat 70 – tych, do tej pory zasadniczo nie było potrzeby prowadzenia poważniejszych działań naprawczych.

4.2.3. Stan zachowania zabytków ruchomych.

W gminie Stęszew do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego wpisano sześć zespołów zabytków ruchomych.

Przeważająca część zabytkowych wyposażań kościołów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Stęszew poddana była licznym zabiegom konserwatorskim. W roku 2006 w kościele parafialnym p.w. Św. Trójcy w Stęszewie przeprowadzone były prace restauratorskie nagrobka księżny Doroty Jabłonowskiej oraz epitafium Piotra Bronisza. W tym samym roku konserwowano 2 ołtarze boczne z XIX wieku. W 2010 roku kontynuowano działania renowacyjne przy ołtarzu bocznym Św. Krzyża z XVII i XVIII wieku wraz z jego 8 rzeźbami. Ukończono również remont wnętrza krypty, w której wyeksponowano zabytkowe trumny zmarłych fundatorów kościoła z rodziny Jabłonowskich. Przedsięwzięcia te wykonywane były częściowo ze środków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W 2004 roku prowadzono prace konserwatorskie przy cennej rzeźbie Matki Boskiej z Dzieciątkiem wraz z obrazem „Arbor Virginis”. W tym czasie w kościele przeprowadzono również prace malarskie.

W latach 2007 – 2010 w kościele p.w. św. Jadwigi w Łodzi sukcesywnie wykonywano prace konserwatorskie przy ołtarzu głównym i 2 ołtarzach bocznych. Pozostała część wyposażenia tego kościoła wymaga również prac konserwatorskich.

Pozostałe zespoły wyposażenia kościołów z terenu Gminy Stęszew do tej pory nie doczekały się zadawalających prac konserwatorskich.

W tej grupie znajduje się zespół wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Barbary w Tomicach. Do tej pory w kościele tym skupiono się głównie na działaniach ratujących budowlę. Jednak, z uwagi na upływający czas, działania renowacyjne zabytków ruchomych stają się coraz pilniejsze. W kościele znajduje się cenny zespół ołtarzy z XVIII wieku, obrazów oraz bardzo wartościowa brązowa płyta nagrobna bpa. Piotra Tomickiego wykonana w zakładzie Vischerów w Norymberdze. Ołtarze zostały w minionych dziesięcioleciach wtórnie przemalowane, a ich stan techniczny jest niezadowalający. Koniecznym jest opracowanie kompleksowego programu prac konserwatorskich wyposażenia kościoła, łącznie z przeprowadzeniem badań i odkrywek na tynkach na okoliczność występowania polichromii oraz w celu ustalenia pierwotnej kolorystyki. W złym stanie technicznym znajdują się także kamienne płyty nagrobne wmurowane w ściany świątyni pod chórem. Na skutek wieloletniej penetracji przez wilgoć materiał kamienny uległ częściowej destrukcji, występują liczne zawilgocenia i zasolenia. Obiekty te winny być poddane konserwacji wraz z uzupełnieniem ubytków. Brązowa płyta nagrobna Piotra Tomickiego winna być poddana estetycznej konserwacji przez specjalistę z zakresu konserwacji metalu.

Drugim zespołem wymagającym podjęcia prac konserwatorskich jest bogate wyposażenie znajdujące się w kościele parafialnym p.w. Wszystkich Świętych w Słupi. Zachowane obiekty wymagają przeprowadzenia prac renowacyjnych i odświeżenia.

4.2.4. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.

Na terenie gminy Stęszew znajdują się 2 stanowiska wpisane do rejestru zabytków.

1. Grodzisko w miejscowości Krąplewo, stan. 1, położone w lesie. W chwili obecnej nie zagraża im działalność gospodarcza człowieka. Stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich.

2. Fundamenty zamku z XIV w. w Stęszewie, położone na terenie nieużytkowanym rolniczo. Wymaga oznakowania i odsłonięcia rzeźby terenu.

Zagrożeniem dla wszystkich grodzisk są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metalu. Niesie to za sobą konieczność corocznej inspekcji terenowej na tych stanowiskach.

Jednakże podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe są stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano z użycia ciężkiego sprzętu w rolnictwie, z rozwój budownictwa na obrzeżach miast czy z budowy dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Wysoki stopień zurbanizowania ma sama miejscowość Stęszew. Historyczna zabudowa miasta nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te, atrakcyjne obecnie pod względem rekreacyjnym, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie Gminy Stęszew, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

1. Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnych we wsiach o zabudowie zwartej.

- Wieś Słupia – inwestycja planowana na lata 2011 – 2012,
  - Trzebaw – inwestycja planowana na lata 2010 – 2011,
  - Stęszew – kontynuacja prac w latach 2010 – 2011
2. Modernizacja dróg lokalnych i budowa nowych nawierzchni prowadzona będzie przez cały czas trwania programu opieki nad zabytkami.
3. Budowa trasy ekspresowej „S 5” prawdopodobnie obejmie wszystkie lata realizacji naszego programu. Według projektu trasa będzie przebiegać w sposób następujący:
- z Poznania przez tereny WPN, potem między Kraplewem i Wielką Wsią,
  - za Zamysłowem zlokalizowano węzeł drogowy „Stęszew”, który jest skrzyżowaniem z drogą ze Stęszewa w kierunku Strykowa.
  - między Zamysłowem i Srockiem Małym zlokalizowano MOP.
  - dalej droga będzie w kierunku Srocka Małego gdzie zlokalizowano węzeł drogowy „Wronczyn”, który jest skrzyżowaniem z drogą z Będlewa do Wronczyna.

4.3. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stęszew” zostało uchwalone Uchwałą Rady Gminy Stęszew uchwałą nr XXXIX/370/2010 z dnia 28.09.2010r.

W Studium zostały określone zasoby obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy, w tym obiekty ujęte w rejestrze zabytków, w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz spis zabytkowych parków oraz cmentarzy. Określono także opisowo zasoby dziedzictwa archeologicznego, jakie się znajduje na terenie gminy Stęszew.

W Studium zostały także określone kierunki rozwoju gminy w związku ze znajdującym się na jej terenie zabytkowym dziedzictwem. (s. 105) Określono tam, że „liczne ślady osadnictwa kulturowego w rejonie Stęszewa oraz bogaty rejestr zabytków kultury polskiej, świadczących o znaczeniu miasta.”.

4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

Na terenie gminy obowiązuje 39 planów zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one w większości obszary poza strefami ochrony konserwatorskiej. Na obszarach nie objętych tymi planami inwestycje w Gminie Stęszew dla obszarów pozbawionych planów realizowane były na podstawie indywidualnych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenów. Na takich obszarach inwestycje można praktycznie realizować wyłącznie przy spełnieniu wymogów ustawowych, wynikających z tzw. dobrego sąsiedztwa, dostępu do dróg publicznych, istniejącego uzbrojenia, na gruntach nie wymagających

wyłączenia z produkcji rolnej lub leśnej, w zgodzie z przepisami szczególnymi, bądź na podstawie decyzji dla inwestycji celu publicznego

Plany zagospodarowania przestrzennego, w których ujęte są wytyczne dot. ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego:

- uchwała nr XV/140/2000 z dnia 29.06.2000r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Stęszewa rejon ulic: Ślusarska, Szpitalna, Laskowa, Kanałowa i kanał Samica. Wprowadzono w punkcie 2 zapis, że celem planu jest „umożliwienie KZA ewidencji terenów osadnictwa poprzez obowiązek powiadomienia go o wszelkich pracach ziemnych prowadzonych na terenie objętym planem.”

- uchwała nr XXXV/371/2006 z dnia 28.08.2006r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w rejonie ul. Trzebawskiej – działki nr ewid. 1673, 1676, 1664, 1664/2. W punkcie 3 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wprowadzono zapis, że „na terenie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, objętych ochroną konserwatorską – zgodnie z odrębnymi przepisami- wprowadza się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych, w zakresie uzgodnionym z WWKZ.”

- uchwała nr XXXVII/399/2006 z dnia 26.10.2006r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Stęszew w rejonie ul. Mosińskiej – dz. nr 1659/5 i część działki nr 1660/15. W punkcie 3 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wprowadzono zapis, że „z uwagi na występowanie na terenie objętym planem zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, objętych ochroną konserwatorską – zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami) – wprowadza się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych, w zakresie uzgodnionym z WWKZ.”

- uchwała nr XXXVII/398/2006 z dnia 26.10.2006r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w rejonie ul. Trzebawskiej i Mosińskiej. W punkcie 3 wprowadzono zapis, że „na terenie objętym planem nie występują obiekty i tereny chronione w myśl ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).”

- uchwała nr XXXII/343/2006 z dnia 10.04.2006r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów usług w Stęszewie – działki nr ewid. 598/1, 598/3 i 598/4. W § 14 wprowadzono zapis, że „dla działań wprowadza się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej – dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z WWKZ przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wszelkich prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych.”

- uchwała nr XXV/268/2005 z dnia 30.06.2005r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Stęszew – fragment wsi Strykowo i Sapowice. W § 10 „Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków” wprowadzono zapis, że „na obszarze objętym planem znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską, oznaczone na rysunku planu orientacyjnie linią

kropkowaną, a występujące prawdopodobnie na terenach oznaczonych symbolami: 3MNL, 4MNL, 13MNL, 13MNLrs, 15MNL, 17MNL, 18MNL, 19MNL. W związku z powyższym prace ziemne podczas inwestycji na obszarze występowania stanowisk archeologicznych wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z WWKZ (art. 6 ust. 1 p. 3a, art. 145 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).”

- uchwała nr XXV/267/2005 z dnia 30.06.2005r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sęszew we wsi Skrzynki dla dz. nr 89/1 i 89/2. W § 10 „Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków” wprowadzono zapis, że „na obszarze objętym planem znajduje się zewidencjonowane stanowisko archeologiczne podlegające ochronie konserwatorskiej, zlokalizowane w południowo – wschodniej części terenu na pograniczu z drogą powiatową KD 32213. W związku z powyższym prace ziemne podczas inwestycji na w/w terenie wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z WWKZ (art. 6 ust. 1 p. 3a, art. 145 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).”

- uchwała nr XXV/280/2005 z dnia 29.09.2005r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sęszew terenu w Srocku Małym – działki nr ewid. 27 i 28. W § 10 „Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków” wprowadzono zapis, że „na obszarze objętym planem znajduje się zewidencjonowane stanowisko archeologiczne o orientacyjnym zasięgu oznaczonym na rysunku planu linią kropkowaną, w rejonie terenu o symbolu 3PG/0/12. Przed przystąpieniem do prac ziemnych na obszarze występowania stanowisk archeologicznych inwestor jest zobowiązany do przeprowadzenia wyprzedzających interwencyjnych badań archeologicznych. Zakres prac archeologicznych należy uzgodnić z WWKZ przed otrzymaniem pozwolenia na budowę. Podczas zdejmowania warstwy humusu istnieje konieczność prowadzenia stałych nadzorów archeologicznych, a w przypadku natrafienia na obiekty archeologiczne przed podjęciem robót ziemnych wykonanie niezbędnych badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z WWKZ, prace ziemne podczas inwestycji na w/w terenie wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z WWKZ (art. 6 ust. 1 p. 3a, art. 145 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).”

4.5. Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Sęszew w latach 2007 – 2013.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sęszew w latach 2007 – 2013 został uchwalony w 2006 roku uchwałą nr 382 przez Radę Miejską Gminy Sęszew. Plan będzie realizowany w okresie od 2007 do 2013 roku, a więc jest to okres zgodny z czasem projektowania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Plan jest dokumentem zgodnym z wyżej wymienioną Strategią i obejmuje przedsięwzięcia służące realizacji celów strategicznych Gminy Sęszew. Jest to dokument uwzględniający zasady pomocy finansowej określone w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa wielkopolskiego na lata 2007 – 2013. W planie zostały ogólnie określone obiekty zabytkowe, jakie znajdują się na terenie gminy.

W wyniku przeprowadzonej analizy i konsultacji społecznych ustalono, że jednym z zadań inwestycyjnych przeznaczonych do realizacji na terenie Gminy Stęszew w latach od 2007 do 2013 roku jest: Rewitalizacja obszaru miasta Stęszewa (zadanie nr 29). Zadanie obejmuje inwestycje w infrastrukturze technicznej, społecznej, turystycznej i rekreacyjnej Stęszewa. Przewiduje się między innymi:

1. Renowację i aranżację mostu nad rzeką Samicą wraz z przyległościami.
2. Przygotowanie miejsca nad rzeką Samicą, przy moście jako punktu startu i zakończenia pieszych i rowerowych tras turystycznych np: w kierunku kościoła i „Źródełka” w Tomicach.
3. Zagospodarowanie wjazdu do Stęszewa od strony Poznania (parking i punkt turystyczny w stronę jeziora Lipno, wieży widokowej, Rynku, kościoła, miejsca startu tras spacerowych) oraz zagospodarowanie wjazdu do Stęszewa od strony Wrocławia.
4. Przygotowanie miejsca widokowego nad jeziorem Lipno (parking, początek ścieżek turystycznych wzdłuż brzegów jeziora do kempingu).
5. Odrestaurowanie dawnej wieży ciśnień – utworzenie punktu widokowego.
6. Urządzenie skansenu transportu i podróży kolejowej.

Zadanie realizowane będzie w latach 2007 – 2013, a planowane nakłady oszacowane przez Urząd Miejski będą wynosić 1 300 000 zł. W ramach rezultatów zrealizowania zadania przewiduje się utworzenie na zaniedbanych terenach miasta Stęszew atrakcyjnych miejsc turystycznych, utworzenie nowych miejsc pracy w obsłudze ruchu turystycznego, zapewnienie mieszkańcom Gminy Stęszew i osobom przyjezdnym dobrych warunków do odpoczynku oraz zabezpieczenie przed zniszczeniem obiektów dziedzictwa kulturowego Stęszewa.

4.6. Uwarunkowania wynikające z zasad ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Podstawowe normy prawne określające zakres ochrony przyrody zawarte są w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku, o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880, z 2004 roku, z późniejszymi zmianami)

- Do obszarów chronionego krajobrazu mają zastosowanie m.in. art. 23 i 24. Powołanie i funkcjonowanie obszarów chronionego krajobrazu angażuje zarówno administrację państwową (województwo), jak i samorząd gminny. Z ogólnych zapisów związanych z ochroną tych obszarów na szczególną uwagę zasługują wskazania zawarte w art. 24, w podpunktach 3, 5 i 9, w których pośrednio chronione są zabytkowe zadrzewienia śródpolne, czy inne zabytkowe formy ziemi.
- Największa zależność między ochroną przyrody i opieką nad zabytkami występuje w odniesieniu do ochrony pomników przyrody. W art. 40, jest mowa o ochronie przyrody z uwzględnieniem wartości przyrodniczych, naukowych, kulturowych, historycznych lub krajobrazowych. Dzięki takiej formule, omawiana ustawa w istotny sposób włącza się w obszar ochrony zabytkowych kompleksów zieleni.

Na terenie gminy znajdują się następujące pomniki przyrody:

- a. 9 dębów szypułkowych (Górka, Strykowo, Wronczyn, Dębienko, Tomice, Zamysłowo, Modrze),

- b. 3 lipy drobnolistne (Łódź, Jeziorki),
  - c. 1 cis pospolity (Stęszew),
  - d. 1 jesion wyniosły (Łódź),
  - e. 1 platan kolonisty (Modrze),
  - f. 1 sumak octowiec (Stęszew),
  - g. 2 żywotniki olbrzymie (Stęszew),
- Użytki ekologiczne na terenie gminy Stęszew:

- a. źródło wodne Żarnowiec,
- Ponadto w granicach gminy zlokalizowane są następujące rezerwaty przyrody:
- a. „Bagno Dębienko”,
  - b. „Grabina im. prof. A. Wodziczki”
  - c. „Jezioro Góreckie”
  - d. „Jezioro Skrzynka”
  - e. „Trzcielińskie Bagno”
  - f. „Czapliniec”

Na terenie miasta są także specjalne obszary ochrony (SOO) proponowane przez Rząd RP do włączenia do Sieci Natura 2000 – Ostoja Wielkopolska.

Krajobraz urozmaicają malownicze ciągi jeziorne. Łącznie na terenie gminy jest 9 jezior: Bochynek (4,0 ha), Dębno (23,2 ha), Góreckie (96,3 ha), Lipno (8,2 ha), Łódzko – Dymaczewskie (124,9 ha), Strykowskie (305,3 ha), Tomickie (39,3 ha), Wielkowiejskie (6,9 ha) i Witobelskie (101,3 ha). Szczególnie ciekawy jest ciąg rynnowo – ozowy Bukowsko – Mosiński z jeziorami: Tomickim, Wielkowiejskim, Witobelskim, Łódzko – Dymaczewskim, które leżą w dolinie rzeki Samica. Na zachód od Stęszewa znajduje się rynna Jeziora Strykowskiego. Natomiast na wschód od miasta ciągnie się rynna Jeziora Rosnowskiego oraz Jeziora Góreckiego.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zagadnienia związane z opieką nad zabytkami stanowią dla samorządu gminnego istotny obszar działania ze względu na zasób obiektów zabytkowych i ich znaczenie dla prestiżu gminy. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zostały przez Ustawodawcę określone w art. 87 ust. 2 ustawy. W związku z tym przyjmuje się następujące cele gminnego programu opieki nad zabytkami:

1. Realizacja celu strategicznego – rewitalizacja zabytkowego obszaru miasta.
2. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych.

5. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
6. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczanych na opiekę nad zabytkami.
8. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
9. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
10. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
11. Uregulowanie stanu formalno – prawnego obiektów i obszarów zabytkowych.

6. Kierunki działań służące realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Realizacja celu strategicznego polegająca na wdrożeniu koncepcji rewitalizacji historycznego założenia urbanistycznego Stęszewa prowadzona przez cały okres ważności niniejszego Programu.

W szczególności działania te będą polegały na:

1. Opracowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji,
2. Dokończeniu prac remontowych na płycie Rynku;
3. Rewitalizacji traktu od Rynku przez ulicę Poznańską aż do stacji kolejowej i wieży ciśnień;
4. Podjęciu działań mających na celu pozyskanie środków na realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji.

6.2. Gminna ewidencji zabytków.

6.2.1. Działanie – weryfikacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych oraz sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, która została sporządzona w 2010 roku w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych zewidencjonowanych przez właściwego miejscowo	2012 i 2014

	<p>konserwatora zabytków. Weryfikacja będzie polegać na uzupełnianiu kart adresowych o uzyskane dane i w szczególnych przypadkach dokumentację fotograficzną oraz na wprowadzaniu do istniejącej ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. W trakcie prowadzenia prac inwentaryzacyjnych wyłoni się grupę wartościowych obiektów, którą przedłoży się właściwemu miejscowo konserwatorowi zabytków do weryfikacji i ewentualnego włączenia do wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków.</p>	
2.	<p>Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków, w tym także najciekawszych obiektów znajdujących się na cmentarzach z terenu gminy.</p>	2012

6.2.2. Działanie – sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	<p>Wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych zgodnie z zaleceniem właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.</p>	2012
2.	<p>Sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego miasta i gminy z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych.</p>	2012
4.	<p>Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączane informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań.</p>	2013

6.3. Promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

6.3.1. Działanie – udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
------	-----------	--------------------------

1.	Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków i Programu opieki nad zabytkami Gminy Stęszew na lata 2011 – 2014 na stronie internetowej Urzędu Miejskiego Gminy Stęszew.	2011
2.	Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych popularyzujących dziedzictwo kulturowe zachowane na terenie gminy.	2011 – 2014
3.	Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikacji materiałów dotyczących historii i zabytków miasta i gminy. Zbieranie i skupowanie materiałów archiwalnych (tj.: starych zdjęć, map, przedmiotów codziennego użytku itp.) związanych z historią gminy oraz mieszkańców.	2011 – 2014
4.	Popularyzacja wiedzy na temat obiektów zabytkowych poprzez umieszczenie tablic informacyjnych.	2012
5.	Przygotowanie koncepcji projektu utworzenia na terenie gminy ścieżek dydaktycznych przedstawiających jej historię i zabytki.	2012
6.	Przeprowadzenie spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania.	2011 – 2014

6.3.2. Działanie – edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć w szkołach podstawowych i gimnazjach.	2011 – 2014
2.	Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy.	2011 – 2014
3.	Zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscach związanych z historią gminy wraz z przedstawieniem obiektów zabytkowych.	2011 – 2014

Przewiduje się, że promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego odbywać się będzie przy wiodącym udziale Muzeum Regionalnego w Stęszewie.

6.4. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie.

6.4.1. Działanie – zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty, w tym prowadzenie wykazu aktualnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami, informowanie o terminach składania wniosków (Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego).	2011 – 2014
2.	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę	2011 – 2014
3.	Nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w zakresie:	
a.	Rozpowszechnianie informacji na temat profilaktyki konserwatorskiej stosowanej w odniesieniu do zabytków.	2011 – 2014
b.	Zbieranie informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów.	2011 – 2014
4.	Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.	2011 – 2014
5.	Pomoc ze środków własnych właścicielom obiektów zabytkowych w zakresie finansowania opieki nad zabytkami:	
a.	Pomoc polegająca na dofinansowaniu niezbędnej dokumentacji wymaganej przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków w związku z dokonaniem wpisu do rejestru zabytków.	2011 – 2014
b.	Dofinansowanie dokumentacji budowlanej, w tym inwentaryzacji, opinii o stanie technicznym, kosztorysu na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, przy obiekcie zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków.	2011 – 2014
c.	Dotowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na zasadach określonych w art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dotacje będą przyznawane zgodnie z zasadami określonymi w Uchwale Rady Miejskiej Gminy nr 383 z 2006 roku	2011 – 2014

	określającej „Zasady i tryb postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków”.	
	d. Wypracowanie zasad wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków.	2011 – 2014
6.	Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów (zwłaszcza na obszarach objętych ochroną konserwatorską i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków).	2011 – 2014
7.	Prowadzenie przez Urząd Miejski w Stęszewie bieżących działań mających na celu utrzymanie w należytym stanie substancji zabytkowej obiektów będących własnością Gminy Stęszew.	2011 – 2014
8.	Działania w zakresie odnowy zabytkowych cmentarzy.	
	a. Podjęcie działań mających na celu objęcie ochroną prawną dawnych cmentarzy na terenie miasta i gminy.	2011 – 2014
	b. Rewitalizacja cmentarzy znajdujących się w najgorszym stanie technicznym.	2011 – 2014
	c. Oznakowanie dawnych cmentarzy znajdujących się na terenie gminy.	2011 – 2014
	d. Włączenie dawnych cmentarzy w system informacji wizualnej gminy oraz w system szlaków turystycznych.	2011 – 2014

Przewiduje się, że Samorząd Gminy Stęszew w latach 2011 – 2014 przeznaczy corocznie środki w wysokości 189 000 złotych na następujące działania:

1. Dotacje dla właścicieli obiektów zabytkowych.
2. Prace remontowe przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy.
3. Program rewitalizacji miasta Stęszewa.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (z zakresu: instrumentów prawnych, instrumentów

finansowych, instrumentów społecznych oraz koordynacji i kontroli).

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd powinien oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi w celu utrzymania lub poprawy stanu zachowania substancji dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Głównym odbiorcą programu jest społeczność gminy, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium, jakie można wykorzystać do realizacji niniejszego programu, wynika z obowiązującego prawa i przepisów w nim określonych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno – ekonomicznych. Stąd można wyróżnić pięć rodzajów instrumentów, jakie należy wykorzystywać przy realizacji niniejszego programu:

- **instrumenty prawne** (wynikające z przepisów prawnych dokumenty wydawane przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego),
- **instrumenty koordynacji** (strategia rozwoju miasta, plan rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miejskiej, programy ochrony środowiska, programy prac konserwatorskich, plan ochrony Wielkopolskiego Parku Narodowego, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji, prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych, współpraca z ośrodkami akademickimi i naukowymi),
- **instrumenty finansowe** (dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej),
- **instrumenty społeczne** (edukacja kulturowa, informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi),
- **instrumenty kontrolne** (aktualizacja danych o stanie zabytków na terenie miasta, stanu zagospodarowania przestrzennego miasta, monitoring środowiska kulturowego, ciągła weryfikacja zasobów gminnej ewidencji zabytków itp.).

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczności lokalnej inicjatywy, a także konkretnych działań, które są prowadzone w wielu sferach działalności, w tym:

- wykorzystania istniejących przepisów prawnych związanych z polityką ochrony zabytków w celu przygotowania efektywnej polityki ochrony środowiska kulturowego w mieście,
- wykorzystywania regionalnych programów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla realizacji gminnego programu (programy na poziomie powiatu, województwa oraz kraju),

- pozyskiwania wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami i realizacji zadań określonych w tym programie,
- włączania problematyki związanej z opieką nad zabytkami do planistycznych opracowań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym miasta,
- tworzenia opracowań planistycznych odpowiednio dla potrzeb ochrony zabytków oraz sporządzanie analiz i oceny skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe miasta,
- koordynowania działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego na terenie miasta,
- pozyskania poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami,
- prowadzenia marketingu terytorialnego z uwzględnieniem istniejących na terenie miasta zasobów zabytków oraz z wykorzystaniem stwarzanych przez nie możliwości,
- prowadzenia ciągłego monitoringu zmian w zakresie środowiska kulturowego,
- efektywnego zarządzania programem,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Gmina w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków planuje skorzystanie z Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 12 stycznia 1991 roku) zwalniającej z opodatkowania obiekty mieszkalne wpisane do rejestru zabytków i właściwie użytkowane. Ponadto w odniesieniu do obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, wprowadzenie ulg podatkowych dla właścicieli warunkowane będzie podjęciem działań zmierzających do zabezpieczenia lub rewitalizacji tych obiektów.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

W celu prawidłowej realizacji założeń niniejszego Programu opieki nad zabytkami przewiduje się, że Burmistrz Gminy Stęszew powoła Zespół Koordynujący. Głównym koordynatorem Zespołu będzie kierownik Referatu Planowania Przestrzennego. W skład zespołu wejdą osoby zajmujące w Urzędzie Gminy Stęszew następujące stanowiska:

- stanowisko ds. inwestycji,
- stanowisko ds. planowania i zagospodarowania przestrzennego,
- stanowisko ds. dróg,
- stanowisko ds. zamówień publicznych,
- stanowisko ds. pozyskiwania i obsługi środków pomocowych.

Przewiduje się możliwość powołania Społecznej Rady Opieki nad Zabytkami, do której mogą być zaproszeni, oprócz członków Zespołu Koordynacyjnego, m.in. radni, sołtysi, właściciele obiektów zabytkowych, nauczyciele. Społeczna Rada Opieki nad zabytkami będzie miała rolę doradczą. Inicjatorem powołania Społecznej Rady Opieki nad Zabytkami będzie Przewodniczący Rady Miejskiej Gminy Stęszewa.

Proces osiągnięcia celów Programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany przez Zespół Koordynujący, poprzez analizę stopnia ich realizacji (przynajmniej raz na dwa lata). Będzie ona obejmowała:

- monitoring gminnej ewidencji zabytków, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych.
- ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych
- ocenę realizacji programu wdrażania tras turystyczno- edukacyjnych na terenie gminy
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów, w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po upływie dwóch lat i po zakończeniu działania niniejszego Programu opieki nad zabytkami Zespół Koordynujący przedstawi Burmistrzowi Gminy Stęszew raport na temat stopnia zaawansowania realizacji powyżej wymienionych zadań.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i posiadaczach zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) w ramach swoich uprawnień tworzy programy wspierające między innymi prace służące ochronie zabytków. Rodzaje i zakresy ochrony zgodne są z aktualną polityką ochrony dziedzictwa kulturowego Rządu Rzeczpospolitej.
2. Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (wosoz.bip-i.pl/public) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.
3. Samorząd Województwa Wielkopolskiego (www.bip.umww.pl) – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych m. in. jednostek sektora finansów publicznych.
4. Fundusz Kościelny (www.mswia.gov.pl) – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających obiektów. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:
  - osoby prawne Kościoła Katolickiego

- osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych
  - osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.).
5. Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.